

شناسایی و تحلیل تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی به منظور بهبود مهارت پرسشگری دانش آموزان

علی اکبر چراغعلی زاده* عفت عباسی**

* (نویسنده مسئول)، کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی E-mail: ali.ch.t1995@gmail.com

** دانشیار برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران

E-mail: e.abbasi@khu.ac.ir

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۵/۱۹ تاریخ شروع بررسی: ۱۴۰۴/۵/۲۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۸/۲۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی تجارب زیسته و فهم معلمان در زمینه پرسشگری دانش آموزان انجام شد. در این مطالعه، پنج مؤلفه نقش معلم، نقش دانش آموز، تدریس مناسب، فعالیت‌های یادگیری و شرایط مطلوب در تقویت مهارت پرسشگری دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش از نوع کیفی و از لحاظ هدف کاربردی بوده و جامعه پژوهش آن شامل ۱۶ معلم ابتدایی شهرستان رشت در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود که با نمونه‌گیری هدفمند ملاک‌محور و گلوله‌برفی انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند، یافته‌ها نشان داد که تقویت پرسشگری نیازمند یکپارچه سازی تسهیل‌گری عاطفی معلم با خود هدایت‌گری و کنجکاوی درونی دانش آموز است. این فرایند از طریق روش‌های مسئله محور و پیوند محتوای درسی به زندگی واقعی تقویت می‌شود. با این حال تلاش معلمان به دلیل فشار مضاعف محتوای حفظی و ناهماهنگی نظام ارزشیابی با اهداف تفکر انتقادی در معرض شکست قرار دارد. لذا نهادینه سازی پرسشگری، مستلزم تغییر نگاه سیستمی نظام آموزشی از انتقال یک طرفه دانش به پرورش تفکر انتقادی است.

کلید واژه: پرسشگری، معلمان، دانش آموزان، دوره ابتدایی، تجارب زیسته.

Identifying and Analyzing the Lived Experiences of Elementary School Teachers to Improve Students' Questioning Skills

Ali Akbar Cheraghalizadeh*

Effat Abbasi**

* MA in Curriculum Planning, Graduated from Kharazmi University, Tehran, Iran (**Corresponding Author**). E-mail: ali.ch.t1995@gmail.com

** (Ph.D) in Curriculum Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: e.abbasi@khu.ac.ir

Abstract

The present study aimed to identify the lived experiences and perceptions of teachers regarding student questioning. Five key components were investigated in this study to enhance students' questioning skills: teacher role, student role, appropriate instruction, learning activities, and optimal conditions. This research adopted a qualitative methodology and was applied in terms of objective. The research population comprised 16 elementary school teachers in Rasht city during the academic year 2023-2024, selected through purposive criterion-based and snowball sampling. Data were collected using semi-structured interviews and analyzed via open, axial, and selective coding methods. The findings revealed that fostering questioning requires the integration of teachers' affective facilitation with students' self-direction and intrinsic curiosity. This process is enhanced through problem-based methods and connecting curriculum content to real-life experiences. However, teachers' efforts are vulnerable to failure due to the added pressure of rote memorization content and the misalignment of the evaluation system with critical thinking goals. Therefore, institutionalizing questioning necessitates a systemic shift in the educational approach from unidirectional knowledge transfer to the cultivation of critical thinking.

Keywords: Questioning, Teachers, Students, Elementary School, Lived Experiences

۱. مقدمه

بازاندیشی در باره شیوه‌های آموزش گذشته و هماهنگی با اقتضات عصر جدید دیگر یک انتخاب نیست؛ بلکه یک الزام است که باید نظام‌های آموزشی به آن تن دهند. به علت تغییر و تحولات بسیار گسترده‌ای که امروزه صورت گرفته، همه چیز دستخوش تغییر شده است؛ به طوری که بین تعلیم و تربیتی که اکنون ارائه می‌شود و تعلیم و تربیتی که مورد نیاز است، تناسب چندانی وجود ندارد. بسیاری از اندیشمندان حوزه تعلیم و تربیت بر این باورند که نظام‌های تربیتی با روش‌های موجود نمی‌توانند از نیازهای دانش‌آموزان در دنیای امروز حمایت کنند. امروز بسیاری از مفاهیم مرتبط به تعلیم و تربیت مانند دانش، سواد، یادگیری و آموزش تغییر کرده است. نظام‌های آموزشی با همان تعریف قبلی نسبت به این مفاهیم نمی‌توانند از عهده اهداف و رسالت‌های مورد انتظار این عصر برآیند؛ بنابراین آن‌ها چاره‌ای جز تغییر در رویکردها و سازگارشدن با اقتضات تربیتی این عصر ندارند که نظام آموزشی ما نیز این قاعده مستثنی نیست. پس مسئله مهم و مورد تأکید آموزش و پرورش در این عصر، توانمندسازی دانش‌آموزان برای زیست با کیفیت است. کالیک و کوستا^(۲۰۰۹) به نقل از ابراهیمی و مهر محمدی^(۱۳۹۹)، شانزده عادت ذهنی مهم را برای زیست موفق در مدرسه، کار و زندگی ضروری دانسته‌اند که پرسشگری و طرح مسئله یکی از آن‌ها به شمار می‌رود.

مطالعات انجام شده حاکی از آن است که مدارس ما در آموزش و رشد توانمندی‌های فکری دانش‌آموزان، موفقیت چندانی نداشته‌اند. به عنوان نمونه نتایج مطالعات بین‌المللی پرلز^۲ در سال ۲۰۲۱ که مرتبط با سواد خواندن است، نشان می‌دهد از بین ۵۷ کشور شرکت‌کننده در این آزمون، کشور ما رتبه ۵۳ را کسب کرده است. بر اساس این آزمون، تنها ۱ درصد از دانش‌آموزان ما به نقطه معیار عملکردی پیشرفته که در بردارنده اهداف مترقی و عالی سواد خواندن و درک مطلب است، دست یافته‌اند. نتایج این بررسی نشان می‌دهد نظام آموزشی کشور ما با چالش‌های عمیق و ناکارآمدی گسترده سیاست‌های آموزشی یا به تعبیر دکتر فاضلی با مرگ مدرسه روبه‌رو است. نتایج مطالعات تیمز^۳ (۲۰۱۹)، هم‌نشان می‌دهد که دانش‌آموزان ما از نظر فهم و حفظ مطالب در سطح نسبتاً مناسبی هستند؛ اما در مهارت‌هایی همچون: فرضیه‌سازی، تجزیه و تحلیل و حل مسئله در سطح بسیار پایینی نسبت به سایر کشورها قرار دارند. کشور ما در بین ۵۸ کشور شرکت‌کننده در جایگاه ۵۰ و میان ۱۲ کشور همسایه حاضر در آزمون پایه چهارم، در جایگاه نهم آموزش و یادگیری ریاضی قرار گرفته است. در علوم پایه چهارم نیز ایران در جایگاه ۴۸ قرار دارد (مطالعات پرلز ۲۰۲۱ و تیمز ۲۰۱۹، به نقل از فاضلی، ۱۴۰۱). شرایط موجود در محیط‌های آموزشی ما عمدتاً بر ارائه اطلاعات خام به طور یک‌طرفه مبتنی است و دریافت بازخورد از آن، با اتکا به قدرت حافظه دانش‌آموزان بدون پردازش اطلاعات و بدون تحریک قدرت نقادی و خلاقیت آن‌ها صورت می‌گیرد که در نتیجه موجب بی‌انگیزه شدن فراگیران شده و میل به کنجکاو و پرسشگری را از آن‌ها سلب کرده است؛ بنابراین وجود چنین خلأی در نظام آموزشی کشور ما تبدیل به یک معضل و مسئله شده است.

باتوجه به اینکه نظام آموزشی ما در دهه‌های گذشته به دلیل رویارویی با چالش‌های محتوایی و اجرایی نتوانسته به پرورش مهارت‌های پرسشگری بپردازد و از طرفی آسیب‌ها و تنیدگی‌های زندگی کنونی و آینده نیز تهدیدی برای زندگی شخصی و اجتماعی دانش‌آموزان به شمار می‌رود، چاره‌اندیشی برای خروج از بحران‌های پیش‌رو امری ضروری است و به نظر می‌رسد در این راستا آموزش مهارت‌های تفکر به شیوه‌ای سنجیده و سازمان‌یافته در برنامه درسی دوره ابتدایی برای رشد پرسشگری و توان‌اندیشیدن که از ملزومات سازگاری در هزاره جدید است می‌تواند به عنوان یک مسئله و ضرورت اجتناب‌ناپذیر به شمار آید (غریبی و همکاران، ۱۳۹۲). به‌راستی اگر ما بتوانیم کودکان این سرزمین را به مهارت‌های پرسشگری مجهز کنیم و به آن‌ها بیاموزیم که پرسشگری، کلید اصلی دستیابی به پاسخ‌های بزرگ است، راه پر تلاطم آموختن و یادگیری را برایشان هموار گردیده است. زیرا داشتن پرسش، به‌مثابه دادن چراغی به ایشان است که با آن می‌توانند کوره‌راه‌های نا دانستن را آسوده‌تر می‌کنند (یعقوبی، ۱۳۸۸). اگر جامعه‌ای می‌خواهد بخش عظیمی از شهروندانش توانایی مقابله و حل مشکلات را داشته باشند و خود را با شرایط متغیر اجتماعی به‌سرعت تطبیق دهند، در مسیر ترغیب این کیفیت‌ها باید از سال‌های اولیه کودکی گام بردارد، سپس با برنامه‌ریزی و استفاده از روش‌های منظم به بسط و پرورش این کیفیت‌ها در دوران تحصیل اقدام کند (بهزادی

و سروقد، ۱۳۹۴). از این رو مسئله اصلی پژوهشگر در اینجا شناسایی و تحلیل تجارب زیسته معلمان برای تقویت مهارت پرستشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی است.

۲. ادبیات و پیشینه پژوهش

کنجکاوی و پرستشگری در فطرت همه انسان‌ها به ودیعه گذاشته شده است. اما هرچه از دوران کودکی دورتر می‌شویم، پی می‌بریم که چگونه سؤال پرسیدن هم یک مهارت است و اساساً می‌تواند شروع تحول اساسی باشد. مهارت پرستشگری توانایی مواجهه با پدیده‌های گوناگون در زندگی عادی و روزمره است. یکی از پیامدهای مثبت پرستشگری، یادگیری مهارت فکر کردن است که می‌توان نتیجه گرفت مهارت پرستشگری از رسالت‌های اصلی مدرسه محسوب می‌شود (رضاعلی، ۱۴۰۰). دانش‌آموزانی که مهارت‌های پرستشگری خوبی دارند، رفتارهایی را نشان داده‌اند که توسط نورلیتاساری^۴ و همکاران (۲۰۱۹)، مورد بررسی قرار گرفته است، یعنی دانش‌آموزانی که جرئت می‌کنند در کلاس، دست خود را بالا ببرند، با صدای بلند سؤال خود را بپرسند و سؤال استاندارد و باکیفیت بپرسند. حُسنان^۵ (۲۰۱۸) شاخص‌های مهارت پرسیدن را به صورت زیر بیان می‌کند: الف) سؤالات کوتاه و روشن. ب) تمرکز داشتن؛ پ) سؤالات آن‌ها کاوشگر یا واگرا هستند. ت) هنگام پرسش آهنگ و تن واضح داشته باشد (نورلیتاساری ۲۰۱۹ و حُسنان ۲۰۱۸، به نقل از بوکیت^۶ و همکاران، ۲۰۲۳). همچنین بوکیت و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی خود شاخص‌های مهارت پرستشگر دانش‌آموزان را به قرار زیر دسته‌بندی کرده‌اند: الف) سؤالات خود را با استفاده از کلمات سؤال می‌پرسند. ب) در پرسش از معلمان و دوستان اعتماد به نفس نشان می‌دهند. پ) بدون کمک دیگران سؤال می‌پرسند. ت) باتوجه به موضوع بحث سؤال می‌پرسند و ث) به سؤالات معلمان یا دوستان باتوجه به موضوع پاسخ می‌دهند

فعالیت‌های پرسیدن بخشی از مهارت‌های ارتباطی است که نیاز است هر دانش‌آموزی به آن مسلط شود. اما در واقعیت هنوز دانش‌آموزان زیادی وجود دارند که به دلیل موانع مختلف نمی‌توانند به صورت صحیح و ماهرانه سؤال بپرسند. تعداد و نوع سؤالاتی که دانش‌آموزان در کلاس درس می‌پرسند ممکن است تحت تأثیر عواملی همچون: سن، تجربیات، دانش و مهارت‌های قبلی، نگرش معلم، روش و سبک تدریس، ماهیت موضوعات، ساختار پاداش و تشویق، جو کلاس، شیوه‌های ارزشیابی و الگوی تعامل اجتماعی باشد (موسینگاف و موراندا^۷، ۲۰۱۴). میزان پایین سؤال پرسیدن دانش‌آموزان در کلاس درس را می‌توانیم به عوامل مختلفی که با میزان کنجکاوی دانش‌آموزان ارتباط دارند نسبت دهیم. در گام اول ممکن است دانش‌آموزان انگیزه و علاقه‌ای به پرسش کردن در کلاس نداشته باشند. دوم، تأثیرات اجتماعی از سوی همسالان یا معلمان می‌تواند در کنجکاوی دانش‌آموزان تأثیر داشته باشد که این موضوع به نوبه خود رفتار سؤال پرسیدن آن‌ها را تقویت یا مهار می‌کند (انجل^۸، ۲۰۱۱). حتی چیدمان کلاس درس مانند موقعیت و شکل نشستن دانش‌آموزان می‌تواند در ایجاد سؤال تأثیر بگذارد. به عنوان مثال اگر دانش‌آموزان به شکل نیم‌دایره بنشینند تمایل بیشتری به پرسیدن سؤال دارند و مهم‌تر از همه ممکن است کودکان ندانند چگونه باید سؤال بپرسند (علیمی^۹ و همکاران، ۲۰۲۰). به نظر پرلانیوتا^{۱۰} (۲۰۱۷)، به نقل از کالسوم^{۱۱} و همکاران، (۲۰۲۲)، سه دلیل عدم پرسش دانش‌آموزان در کلاس درس شامل: نداشتن اعتماد به نفس، عدم درک درست از موضوع تدریس و نبود تعامل مناسب بین معلم و دانش‌آموزان است. نتایج تحقیق هافیزو^{۱۲} و همکاران (۲۰۲۲) در تجزیه و تحلیل مهارت‌های پرستشگری دانش‌آموزان در یادگیری درس ریاضی در کلاس نشان داد که خجالتی بودن و سکوت، ترس از اشتباه، سردرگمی و ندانستن موضوع و ضعف استفاده از زبان، از جمله، مهم‌ترین موانعی است که دانش‌آموزان در پرسش با آن مواجهه هستند.

ابراهیم‌پور (۱۴۰۱)، در پژوهشی به بررسی تأثیر روش تدریس (SE) بر مهارت‌های پرستشگری، کنجکاوی و فراشناختی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان تبریز در درس علوم پرداختند. مطابق یافته‌های آن‌ها، روش تدریس SE در درس علوم بر مهارت پرستشگری، کنجکاوی و فراشناختی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد و استفاده از این روش در آموزش علوم باعث افزایش میزان مهارت‌های پرستشگری، کنجکاوی و فراشناختی دانش‌آموزان می‌شود. یوسفی و همکاران (۱۴۰۱)، در مطالعه‌ای توصیفی - پیمایشی، به شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد روحیه پرستشگری در دانش‌آموزان دختر دوره اول ابتدایی، آموزش و پرورش گلپه‌ار پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که نقش معلمان، پرسش‌ها و توضیحاتی که آنان هر روز در کلاس درس مطرح می‌کنند تأثیر بسزایی در ایجاد روحیه پرستشگری دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. شاکری زارع (۱۴۰۰)، در مطالعه‌ای که با

هدف بررسی سبک مدیریت کلاس با اشتیاق به یادگیری، روحیه پرورشگری و کارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی شهر کاشمر انجام گرفت به این نتیجه رسید که مدیریت کلاس بر اشتیاق به یادگیری، پرورشگری و کارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی شهر کاشمر تاثیرگذار است. همچنین مدیریت کلاس قادر است تغییرات بر اشتیاق به یادگیری، روحیه پرورشگری و کارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان را پیش بینی نماید و بین ابعاد مدیریت کلاس با اشتیاق به یادگیری، روحیه پرورشگری و کارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. عباس‌زاده (۱۳۹۹)، در یک مطالعه موردی و کیفی، چگونگی مواجهه مدارس ابتدایی با روحیه پرورشگری کودکان را مورد بررسی قرار دادند. میدان این پژوهش، مدرسه غیر انتفاعی امام رضا (ع) در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ و ابزار گردآوری اطلاعات آن، مصاحبه ساختارنیافته، مشاهده مشارکتی و تحلیل اسناد بود. بر اساس تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته، ده مضمون از تجارب زیسته دانش‌آموزان و نه مضمون از نگرش معلمان حاصل شد که مضمون‌های "شرایط آموزشی مطلوب محیط مدرسه، دانش‌آموز پرشگر و معلم پاسخگو" بیانگر ادراک پژوهیده‌ها از نحوه مواجهه مدرسه را با روحیه پرورشگری دانش‌آموزان است. مضمون‌های "معلم حمایتگر، معلم با اخلاق و راهبردهای آموزشی مؤثر معلم" نمایانگر عوامل مؤثر در تقویت روحیه پرورشگری دانش‌آموزان است و مضمون‌های "موانع مربوط به شرایط آموزشی، موانع مربوط به نقش دانش‌آموز، معلم بی‌اخلاق، معلم سخت‌گیر و معلم بازدارنده" موانع موجود بر سر راه روحیه پرورشگری را نشان داد. محقق و منصور (۱۴۰۰) در یک مطالعه موردی، به شناسایی و رتبه بندی موانع پرورشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی پرداختند. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام خبرگان آشنا به موانع پرورشگری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر یاسوج از جمله مشاوران، مدیران و آموزگاران ابتدایی بود که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند؛ بررسی و تحلیل پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده با تکنیک فازی نشان داد که بازخواست کردن هنگام پرسیدن، عدم علاقه به موضوعات و ارائه زیاد مطالب در کلاسی درس، به ترتیب، مهم‌ترین موانع پرورشگری دانش‌آموزان می‌باشند. حیاتی و همکاران (۱۳۹۷)، مطالعه‌ای با هدف شناسایی موانع خانوادگی مؤثر بر پرورشگری دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی استان قم، به شیوه توصیفی - تحلیلی و با رویکرد اکتشافی انجام دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که عامل «عدم تشویق فرزندان برای پرسیدن سؤال و همراهی نکردن آن‌ها در مسائل علمی» در اولویت اول و «سخت‌گیری و کنترل شدید فعالیت‌های فرزندان در منزل» در اولویت آخر قرار گرفتند. مطابق نتایج حاصل از این مطالعه، خانواده به‌مثابه مرکز اصلی اندیشه، تفکر و پرورشگری کودکان نتوانسته است کارکرد و نقش اصلی خود را ایفا کند. بهرامی و عالیشاه (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر روحیه پرورشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی ساری پرداختند. روش پژوهش آن‌ها توصیفی - پیمایشی بود و جامعه آماری آن‌ها کلیه معلمان دوره ابتدایی ناحیه دو ساری که اعضای نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که نوع روش تدریس معلم، حس اعتمادبه‌نفس، پرورش تفکر انتقادی، جو حاکم بر کلاس درس بر روحیه پرورشگری دانش‌آموزان مؤثر بود؛ ولی خلاقیت معلم تأثیر چندانی بر روحیه پرورشگری نداشت. در پژوهش جعفرپور و سعادت‌مند (۱۳۹۵) تأثیر روش تدریس بدیعه پردازی بر مهارت پرورشگری دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر اصفهان مورد بررسی قرار گرفت. روش پژوهش، نیمه آزمایشی و از نوع پیش‌آزمون و پس‌آزمون و ابزار جمع‌آوری اطلاعات آزمون سنجش پرورشگری رابرت فیشر^{۱۳} بود. نتایج پژوهش نشان داد که استفاده از روش بدیعه پردازی باعث تعامل متقابل بین معلم و دانش‌آموز شده و دانش‌آموزان نقش فعالی در جریان یادگیری پیدا کرده و خود به کشف مطالب می‌پردازند. یادگیری با استفاده از این روش، عمیق و پایدار است، چون دانش‌آموزان خود به مطالب دست پیدا می‌کنند. کوهی نژاد و سالاری (۱۳۹۵) پژوهشی با هدف ارزیابی اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر ادراک شایستگی و روحیه پرورشگری دانش‌آموزان پسر پایه ششم با روش شبه آزمایشی و از نوع (پیش‌آزمون - پس‌آزمون) انجام دادند و دریافتند که آموزش تفکر انتقادی بر ادراک شایستگی و روحیه پرورشگری دانش‌آموزان تأثیر مثبت و معناداری دارد.

پوتری و دافیت^{۱۴} (۲۰۲۲)، پژوهشی با هدف بررسی چگونگی توانایی معلمان در به‌کارگیری مهارت‌های پرورشگری در مدارس ابتدایی با رویکرد توصیفی کیفی انجام دادند. در این پژوهش، ۵ معلم مورد بررسی قرار گرفت و داده‌ها را از طریق مشاهده و مصاحبه جمع‌آوری شد. تجزیه و تحلیل داده با استفاده از مفهوم مایلز و هوبرمن با مراحل تلخیص داده‌ها، ارائه و تأیید داده‌ها،

حاکمی از آن بود که معلمان بر مهارت‌های پرورشگری به‌خوبی تسلط داشتند، اما در مهارت‌های پرورشگری سطح بالا در حد مطلوب نبودند. در مطالعه‌ای دیگر، دوغان و یوجل-تی^{۱۵} (۲۰۲۲)، سطح درک دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی و آموزگاران در باب سؤال پرسیدن دانش‌آموزان را به روش پدیدارشناسی با هفت آموزگار و نه دانش‌آموز از سه مدرسه ابتدایی دولتی در استانبول ترکیه از طریق مصاحبه مورد بررسی قرار دادند؛ نتایج آن‌ها نشان داد که دانش‌آموزان معمولاً زمانی که در مورد موضوعی کنجکاو و علاقه‌مند به یادگیری آن هستند، سؤال می‌پرسند. آموزگاران به شرایطی که دانش‌آموزان را تشویق به سؤال پرسیدن می‌کند اشاره کردند، مانند ایجاد محیط کلاسی فعال و آرام‌بخش، طراحی فعالیت‌های جذاب که موجب پرورشگری شود، استقبال از پرسش‌های دانش‌آموزان و الگوی پرسیدن سؤالات مناسب. همچنین شواهدی مبنی بر اینکه واکنش‌های آموزگاران مانند دست‌پاچی یا معذب بودن، نادیده گرفتن دانش‌آموزان، پاسخگو نبودن و رفتارهای هم‌کلاسی‌ها مانند؛ مسخره کردن، تحقیر کردن و گوش‌ندادن به آن‌ها؛ برای دانش‌آموزان به‌عنوان موانعی در هنگام پرسیدن سؤال محسوب می‌شود. از این گذشته، سؤال پرسیدن دانش‌آموزان تأثیرات مثبتی بر آموزگاران و دانش‌آموزان دارد. دلاساری^{۱۶} و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی که با هدف بهبود فعالیت‌های پرورشگری دانش‌آموز با استفاده از روش یادگیری شروع با یک سؤال و با روش اقدام‌پژوهی کلاس درس با تعداد ۱۷ دانش‌آموز پایه چهارم ابتدایی انجام گرفت و تکنیک‌های گردآوری داده‌ها شامل: برگ‌های مشاهده دانش‌آموزان و آزمون‌های تعیین توانایی طرح سؤال بود به این نتیجه رسیدند که با استفاده از روش یادگیری شروع با یک سؤال در درس مطالعات اجتماعی می‌توان فعالیت‌های دانش‌آموزان، کیفیت یادگیری به‌ویژه فعالیت پرورشگری را افزایش داد. سوکرن^{۱۷} (۲۰۱۸) پژوهشی باهدف تلاش برای بهبود مهارت‌های پرورشگری دانش‌آموزان از طریق کاربرد روش پرتاب توپ (گلوله‌برفی) در سال تحصیلی ۲۰۱۶-۲۰۱۵ انجام دادند. این مطالعه، به روش اقدام پژوهشی در دو سیکل که با ۴۱ دانش‌آموز کلاس اولی انجام گرفت و داده‌های آماری آن به روش توصیفی و تحلیل کمی بررسی شد. نتایج نشان داد که یادگیری موضوعات با استفاده از روش گلوله‌برفی (پرتاب توپ)، مهارت پرورشگری دانش‌آموزان کلاس اول را بهبود می‌بخشد. رویز^{۱۸} و همکاران (۲۰۱۸) در یک مطالعه اقدام‌پژوهی، به بررسی تأثیر مدل کلاس درس معکوس بر توسعه مهارت‌های پرورشگری دانش‌آموزان پرداخت. در این پژوهش داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نظرسنجی، تجزیه و تحلیل کار کلاسی نشان داد که دانش‌آموزان به کلاس درس معکوس پاسخ مثبت داده و پرسش‌های دانش‌آموزان در این نوع کلاس‌ها افزایش پیدا می‌کند. استخوف^{۱۹} و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی، به بررسی پیشینه سؤالات دانش‌آموزان ابتدایی از دهه ۱۹۹۰ و شناسایی مضامین جدیدی که ممکن است راهنمایی معلمان از پرسش‌های دانش‌آموزان پشتیبانی کند، پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که هدایت سؤالات مؤثر دانش‌آموزان به معلمی مطمئن نیازمند است؛ یعنی فردی که بتواند برای ایجاد سؤال یک فرهنگ حمایتی در کلاس ایجاد کند و بتواند این پتانسیل و استعداد را در دانش‌آموزان ایجاد کند.

۳. روش

۳-۱. روش پژوهش، جامعه و نمونه پژوهش و روش اجرا

باتوجه به موضوع پژوهش حاضر، پارادایم این پژوهش کیفی و روش انجام آن، پدیدارشناسی از نوع تفسیری انتخاب شد. دلیل انتخاب این روش این است که پدیدارشناسی می‌تواند امکان درک عمیق از تجارب زیسته با جزئیات ساده، احساسات و عواطف انسانی را فراهم کند و همچنین به شناسایی تجارب آشنای درک نشده کمک می‌کند (ویلسون^{۲۰}، ۲۰۱۵). جامعه پژوهش، شامل کلیه معلمان ابتدایی شهرستان رشت (نواحی یک و دو) در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود و نمونه پژوهش، بر مبنای منطق نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاکی و گلوله برفی انتخاب شد. در نمونه‌گیری هدفمند، انتخاب افراد به صورت آگاهانه از سوی پژوهشگر صورت می‌گیرد و حجم نمونه، براساس اشباع نظری مشخص می‌گردد. بر پایه اصل اشباع، در پژوهش‌های کیفی و با تکراری شدن پاسخ‌ها، تعداد نمونه پژوهش، به ۱۶ نفر رسید. معیارهای ورود به پژوهش عبارت بود از: معلمان شاخص و برگزیده‌های (منطقه‌ای، استانی و کشوری) جشنواره جلوه‌های ویژه معلمی، معلمان پژوهشگر، سرگروه‌های آموزشی مناطق و دیگر معلمان فعال شاغل در مدارس دولتی دوره ابتدایی شهرستان رشت و داشتن رضایت کامل برای شرکت در این پژوهش.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از پدیدارشناسی تفسیری براساس روش اسمیت^{۲۱} بهره گرفته شد. این شیوه بر تحلیل داده‌ها از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی تأکید دارد. برای این منظور، تحلیل داده‌ها در شش گام انجام گرفت و مضامین اصلی تحقیق استخراج شد. گام اول، شامل خواندن و بازخوانی و تحلیل سطر به سطر مصاحبه‌ها و غوطه‌ور شدن در داده‌های اصلی و بازخوانی آن‌ها بود؛ در گام دوم، پژوهشگر تم‌هایی که مشخص‌کننده هر یک از بخش‌های متن مصاحبه است را تعیین و برچسب زد؛ در گام سوم، گزاره‌های معنادار، مهم و تم‌ها پس از بررسی، جهت نگارش توصیفی مورد استفاده قرار گرفت. در گام چهارم، به توسعه دسته‌ها و خوشه‌هایی از معانی از درون گزاره‌های مهم و بامعنی به شکل تم پرداخته شد. گام پنجم، شامل لیست کردن و خوشه‌بندی مقوله‌ها بود. در این مرحله، تم‌هایی که در مرحله دوم استخراج شده بود، لیست و سپس به هر دسته از تم‌های مرتبط، یک نام داده شد و همه تم‌ها در خوشه‌ای به نام آن تم قرار گرفتند؛ در گام ششم، از طریق ادغام و یکپارچه نمودن توصیفات متنی و ساختاری، به نگارش و توصیفی جامع از پدیده پرداخته شد (خنیفر و مسلمی، ۱۳۹۵). جهت ارزیابی یافته‌های پژوهش کیفی حاضر، از معیارهای گوبا و لینکلن^{۲۲} (۱۹۸۵)، به نقل از حبیبی، (۱۴۰۰)، استفاده شده است. به منظور تضمین معتبر بودن یافته‌ها و تأییدپذیری، هر مصاحبه مجدداً به مشارکت‌کننده در پژوهش بازگشت داده شده و صحت و سقم داده‌ها سنجیده شده و در صورت هرگونه مغایرت، مراتب مورد بررسی قرار می‌گرفت. جهت تضمین تصدیق و باورپذیری، سعی بر آن شده بود که پژوهشگر پیش‌فرض‌های خود را در فرایند مصاحبه و استخراج مضامین دخالت ندهد. جهت تضمین اطمینان‌پذیری و کفایت یافته‌ها، از روش بازنگری ناظران، در قالب استفاده از نظرات تکمیلی اساتید راهنما و مشاور بهره گرفته شد. جهت نیل به قابلیت انتقال‌پذیری یافته‌ها، تکنیک‌هایی مانند توصیف فریه از مجموعه داده‌های مطالعه شده در طول گردآوری داده‌ها و رویه‌های ویژه کدگذاری و تحلیل نمادها، نشانه‌ها و سایر موارد در مرحله تحلیل داده‌ها که به اطمینان از قابلیت انتقال کمک می‌کند، مورد استفاده قرار گرفت. در این راستا، سعی بر آن شد تا تمام جزئیات پژوهش از نمونه‌گیری تا فرآیند گردآوری و تحلیل داده‌ها به طور کامل شرح داده شود.

در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. در این راستا، ابتدا پژوهشگر پس از مرور ادبیات نظری و پیشینه پژوهش، اقدام به طراحی ۱۲ سوال برای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته نمود. سپس، برای بررسی روایی صوری با رجوع به نظر متخصصان و اساتید از روایی، در سنجش متغیرهای تحقیق اطمینان حاصل شد. علاوه بر بررسی روایی صوری، برای اطمینان از اینکه آیتم‌های ابزار به بهترین نحو جهت اندازه‌گیری محتوا طراحی شده است، از شاخص روایی محتوا استفاده شد. بدین منظور، پرسشنامه مصاحبه نیمه‌ساختاریافته در اختیار ۱۰ نفر از اساتید و متخصصین قرار گرفت و از آنان درخواست شد که درخصوص هر یک از ۱۲ سوال پرسشنامه طراحی شده توسط محقق، یکی از ۳ گزینه «ضروری است»، «مفید است ولی ضرورتی ندارد» و «ضرورتی ندارد» را انتخاب نمایند. پس از جمع‌آوری پاسخ‌ها، نسبت روایی محتوایی بسته با توجه به پاسخ‌ها و فرمول محاسبه شاخص روایی محتوا محاسبه شد. از آنجا که تعداد ۱۰ نفر از افراد متخصص محتوای پرسشنامه را مورد بررسی قرار دادند، لذا حداقل مقدار قابل قبول برای تأیید اعتبار محتوایی با توجه به جدول لاوشه^{۲۶}، ۰.۶۲ بوده و اعداد بالای آن روایی لازم را کسب نمودند.

۴. اهداف پژوهش

الف) اهداف اصلی:

شناسایی و تحلیل تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی به منظور بهبود مهارت پرسشگری دانش‌آموزان

ب) اهداف فرعی:

۱. شناسایی درک و فهم معلمان دوره ابتدایی از نقش و جایگاه خود در تقویت مهارت پرسشگری در دانش‌آموزان
۲. شناسایی درک و فهم معلمان از نقش دانش‌آموزان در تقویت مهارت پرسشگری
۳. شناسایی تجربیات معلمان دوره ابتدایی از به‌کارگیری روش‌های مناسب برای تقویت مهارت پرسشگری در دانش‌آموزان
۴. شناسایی تجربیات معلمان دوره ابتدایی از فعالیت‌های مناسب برای تقویت مهارت پرسشگری در دانش‌آموزان
۵. شناسایی درک و فهم معلمان دوره ابتدایی از شرایط مطلوب برای تقویت مهارت پرسشگری در دانش‌آموزان

۵. ارائه یافته‌ها

در این بخش، نتایج حاصل از کدگذاری باز، محوری و انتخابی ۱۶ مصاحبه، در راستای پاسخ به ۵ پرسش مبتنی بر اهداف پژوهش ارائه شده است.

۱- درک و فهم معلمان دوره ابتدایی از نقش و جایگاه خود در تقویت مهارت پرورشگری در دانش‌آموزان ابتدایی چگونه است؟

جدول ۱- نتایج کدگذاری فهم معلمان دوره ابتدایی از نقش و جایگاه خود در تقویت مهارت پرورشگری

مستندات	کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
م ۲: من فکر می‌کنم معلمی که خودش پرورشگر باشد می‌تونه پرورشگری رو در دانش‌آموزانش تقویت کنه.	نقش تسهیلگری معلم	معلم پرورشگر	پرورشگری معلم، پرسش صحیح از دانش‌آموزان، مطرح کردن سؤالات صحیح از طرف معلم
م ۵: خلاقیت معلم در طرح پرسش‌هایی که بتونه ذهن دانش‌آموز رو درگیر کنه و او نو به پرسیدن وادار کنه خیلی مهمه. م ۱۳: معلمی که خودش توانایی پرسیدن داشته باشه و بتونه به‌موقع در کلاس سؤالات خلاقانه ای رو مطرح کنه، در واقع داره یک نوع آموزش مهارت پرورشگری به دانش‌آموزان می‌ده.		معلم خلاق	تدریس خلاقانه معلم، طرح پرسش‌های خلاقانه
م ۱: یک معلم زمانی می‌تونه که نقش خودش رو در مهارت پرورشگری دانش‌آموز ایفا کنه از این سؤال پرسیدن دانش‌آموز حمایت کنه. نه اینکه به‌محض اینکه دانش‌آموز سؤالی پرسید او نو به‌قول معروف در نطفه خفه کنه.		معلم حمایتگر	حمایت از پرسش‌های دانش‌آموزان، حمایت از طرح پرسش در کلاس، تشویق دانش‌آموزان پرورشگر
م ۹: توی این سال‌هایی که تجربه معلمی داشتم، خیلی معلمان رو دیدم که با یک شیوه ثابت و بدون انعطاف کار می‌کنند. به نظر من معلم باید انعطاف داشته باشه.		معلم انعطاف‌پذیر	منعطف بودن معلم، اجازه‌دادن به دانش‌آموزان برای پرداختن به مسائل مختلف
م ۱: معلم اگر خودباوری نداشته باشه که می‌تونه تغییری در دانش‌آموزانش ایجاد کنه، تقویت پرورشگری هم نمی‌تونه انجام بده. م ۱۶: من فکر می‌کنم معلم نباید توانایی‌های خودش و دست‌کم به گیره و باید به این موضوع واقف باشه که نوع تدریس و مهارت او، چقدر می‌تونه در دانش‌آموز اثرگذار باشه.		خودباوری معلم	خودباوری به روش تدریس پرورشگری، خودباوری نسبت به توانایی خود برای بهبود عملکرد دانش‌آموزان

<p>م ۶: من خودم روحیه پرسشگری دارم. عاشق پرسیدن درباره موضوعات مختلفم. شاید همین ویژگی باعث بشه که بتونم دانش‌آموزانی پرورش بدم که پرسشگر باشند.</p>		<p>روحیه پرسشگری معلم</p>	<p>نقد به همراه پرسشگری معلم، علاقه‌مند به پرسشگر بودن معلم</p>
<p>م ۲: بهتر است که معلم بتواند گوش شنوای خوبی برای دانش‌آموزانش باشد تا دانش‌آموزان بتوانند نظرات و پرسش‌های خود را به راحتی مطرح کنند.</p>		<p>خوب گوش دادن معلم</p>	<p>معلم شنوا، گوش شنوا بودن برای دانش‌آموزان، گوش دادن خوب به پرسش‌های دانش‌آموزان</p>
<p>م ۳: معلم اگر نسبت به فعالیت‌های خود، نقاد باشد احتمالاً نقش مهمی در تقویت پرسشگری دانش‌آموزانش می‌تواند ایفا کند. چرا که به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا درباره عملکردش اظهار نظر کنند.</p>	<p>نقش نقادپروری معلم</p>	<p>خود نقادی معلم</p>	<p>نقد کردن عملکرد خود در روش سنتی، مراقبت از عملکرد خود به عنوان معلم نسبت به از بین بردن روحیه پرسشگری دانش‌آموزان.</p>
<p>م ۱۰: من همیشه معلمی بودم که سعی کردم نقاد باشم و نقادی را به دانش‌آموزانم انتقال دهم. م ۱۴: معلمی که بتواند روش تدریس‌های نوین استفاده کند و نسبت به روش تدریس‌های سنتی نقد درستی داشته باشد و ضعف‌های آن‌ها را بشناسد معلم موفق‌تری است.</p>		<p>معلم نقاد</p>	<p>نقد عوامل مؤثر در عدم پرسشگری، نقد نسبت به روش تدریس‌های سنتی، آموزش نقادی به دانش‌آموزان</p>
<p>م ۵: تفکر انتقادی در ادبیات علمی بسیار مورد توجه است. به نظرم می‌تواند شروع خوبی برای تقویت پرسشگری دانش‌آموزان باشد.</p>		<p>آموزش تفکر انتقادی</p>	<p>آموزش نقد صحیح به دانش‌آموزان، پرورش تفکر انتقادی دانش‌آموزان</p>
<p>م ۴: معلم باید به علایق دانش‌آموزان توجه کند و آن‌ها را مدنظر قرار دهد.</p>		<p>توجه به علایق دانش‌آموزان</p>	<p>شناخت علایق دانش‌آموزان، توجه به دانش‌آموزان، مهم بودن علایق دانش‌آموزان</p>
<p>م ۷: دانش‌آموز اگر از طرف معلم جدی گرفته نشود، هیچ وقت نمی‌تواند پرسشگر خوبی باشد.</p>	<p>نقش دانش‌آموز محوری</p>	<p>جدی گرفتن دانش‌آموزان</p>	<p>توجه به پرسش‌های آن‌ها، مهم بودن دانش‌آموزان، جدی گرفته شدن دانش‌آموزان توسط معلم</p>
<p>م ۱۱: جلب توجه دانش‌آموز برای اینکه در فعالیت‌های کلاسی مشارکت کند، می‌تواند آغاز خوبی برای پرسشگری و یک کلاس مبتنی بر پرسشگری باشد</p>		<p>جلب توجه دانش‌آموزان</p>	<p>مشارکت دادن دانش‌آموز در کلاس، استفاده از پرسش‌های مناسب برای جلب کردن توجه دانش‌آموزان</p>

<p>م ۸: اگر دانش‌آموز احساس آرامش و اطمینان خاطر داشته باشد که معلم به‌خاطر پرسش‌های او برخورد بدی ندارد، همواره سعی می‌کند که پرسش‌های خود را مطرح کند.</p>		<p>برخورد مبتنی بر اطمینان خاطر با دانش‌آموز</p>	<p>آرامش دادن به دانش‌آموزان برای پرسیدن، عدم ترس دانش‌آموز از پرسیدن</p>
<p>م ۱۱: معلم باید به تفاوت‌های دانش‌آموزان توجه داشته باشد. دانش‌آموز نباید به‌خاطر چیزی که استعدادش را ندارد سرکوب شود. این سرکوب‌شدن باعث می‌شود که دیگر دانش‌آموز روحیه پرسشگری نداشته باشد.</p>		<p>توجه به تفاوت دانش‌آموزان</p>	<p>تفاوت در علایق دانش‌آموزان، تفاوت‌های یادگیری آنان، تفاوت استعداد‌های آن‌ها، تفاوت یادگیری آن‌ها</p>
<p>م ۲: معلم باید نگاه یکسانی به دانش‌آموزان خود داشته باشد. نباید بین دانش‌آموزان قوی و ضعیف تبعیض قائل شود و به یک‌میزان فرصت یادگیری و پرسشگری به آن‌ها بدهد.</p>	<p>نقش عدالت‌محوری</p>	<p>عدم تبعیض در بین دانش‌آموزان قوی و ضعیف</p>	<p>نگاه یکسان داشتن به دانش‌آموزان، عدم تبعیض بین دانش‌آموزان</p>
<p>م ۳: گاهی معلمان به یک دانش‌آموز علاقه بیشتری دارند و این امر باعث می‌شود که به وی فرصت صحبت بیشتری بدهند. در صورتی که من فکر می‌کنم معلم باید بین همه دانش‌آموزانش تعادل را برقرار کند.</p>		<p>ایجاد تعادل در بین همه دانش‌آموزان</p>	<p>با یک‌چشم دیدن دانش‌آموزان، فرصت برابر حرف‌زدن به همه دانش‌آموزان</p>
<p>م ۹: من معمولاً به دانش‌آموزانم آزادی می‌دهم تا درباره موضوعاتی که دوست دارند تحقیق کنند. در واقع آزادی عمل آن‌ها رو سعی می‌کنم که در نظر بگیرم.</p>		<p>توجه به آزادی فردی</p>	<p>آزادی دادن به دانش‌آموزان، آزادی در علایق، آزادی عمل در پرسشگری</p>
<p>م ۴: اگرچه کتاب‌های مدارس ما همه به‌صورت متمرکز طراحی می‌شوند، ولی باز هم محتوایی وجود دارد که می‌تواند پرسشگری را در دانش‌آموزان تقویت کرد؛ بنابراین معلم محتوایی که پرسشگری را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند بیشتر مورد توجه قرار دهد.</p>	<p>مدیریت محتوا</p>	<p>استفاده از محتوای مبتنی بر پرسشگری</p>	<p>کتاب‌های پرسشگری، کتاب‌های تقویت پرسشگری، محتوای چالش‌برانگیز</p>
<p>م ۱۰: معلمی یعنی اینکه تنها به کتاب متکی نباشیم. معلم باید فراتر از کتاب بیندیشد و عمل کند.</p>		<p>اندیشیدن فراتر از کتاب</p>	<p>اکتفانکردن معلم به کتاب‌درسی، مطالعه کردن کتاب‌های مختلف توسط معلم</p>
<p>م ۱۱: دروس مختلف در سال‌های اخیر</p>		<p>ایجاد ارتباط میان</p>	<p>ارتباط داشتن محتوای کتب،</p>

موضوعاتی هم‌راستای یکدیگر دارند که معلم می‌تواند دانش‌آموزان را به پرسشگری و تفکر درباره ارتباط میان آن‌ها تقویت کند.		دروس مختلف	استفاده از محتوای دیگر مرتبط با کتاب‌درسی برای تقویت پرسشگری
م: ۳: معلم اگر بتواند محتوای مناسبی که منجر به ایجاد سؤال در ذهن دانش‌آموزان می‌شود را شناسایی و استفاده کند، اثرات مثبتی در دانش‌آموزان خواهد داشت.		توانایی شناسایی محتوای مناسب	محتوای مناسب پرسشگری، کتاب‌های پرورش تفکر، کتاب‌های مبتنی بر تفکر انتقادی

بر اساس نتایج جدول ۱، فهم معلمان دوره ابتدایی از نقش خود در تقویت مهارت پرسشگری در پنج مقوله کلیدی شامل تسهیلگری، نقادپروری، دانش‌آموزمحوری، عدالت‌محوری و مدیریت محتوا کدگذاری شده است. در بخش نقش تسهیلگری معلم و زیر مولفه معلم پرسشگر با توجه به اظهارات (م۲، م۵، م۱۳) این بخش نشان می‌دهد که پرسشگری یک مسئولیت اکتسابی نیست. بلکه یک هویت حرفه‌ای است. معلمی که از پرسیدن و خلاقیت هراس ندارد، به صورت ناخودآگاه این شهامت را به کلاسش منتقل می‌کند. این بدین معناست که بهبود مهارت پرسشگری دانش‌آموزان با باز اندیشی و پرسشگری خود معلم آغاز می‌شود. از زیر مولفه معلم حمایتگر و انعطاف پذیر (م۱، م۹) چنین برداشت می‌شود که معلم باید کلاس درس را به یک منطقه امن از نظر عاطفی تبدیل کند تا دانش‌آموزان بدون قضاوت یا مسخره شدن توسط همسالان به پرسش بپردازند. خود باوری معلم (م۱، م۱۶) بیانگر یک چالش درونی برای معلم است. در نظام‌های متمرکز، معلم باید به توانایی‌های خود برای تغییر معنادار ایمان داشته باشد، زیرا این خود باوری همچون پاد زهری برای حس ناتوانی و فرسودگی شغلی است.

در بخش نقش نقاد پروری معلم و زیر مولفه خود نقادی و معلم نقاد (م۳، م۱۴) می‌توان برداشت کرد که معلم نه تنها باید نقادی را آموزش دهد، بلکه باید خودش را در معرض نقد قرار دهد و از دانش‌آموزان بخواهد در باره عملکرد او اظهار نظر کنند که دلالت بر مسئولیت‌پذیری اخلاقی معلم در کلاس دارد. در زیر مولفه روحیه پرسشگری معلم (م۶) این یافته تاکید می‌کند پرورش پرسشگری یک تکنیک نیست، بلکه یک منش است. معلم باید در زندگی خود عمیقاً به قدرت پرسش اعتقاد داشته باشد تا بتواند آن را به صورت عمیق در دانش‌آموزان تقویت کند.

با توجه به نقش دانش‌آموز محوری و عدالت محوری و براساس زیر مولفه توجه به علایق و جدی گرفتن دانش‌آموزان (م۴، م۷، م۱۱) اگر دانش‌آموز احساس کند پرسش‌هایش که از علایقش سرچشمه می‌گیرد، ارزشمند تلقی نشده و جدی گرفته نمی‌شود به مرور خود را سانسور خواهد کرد. این جدی گرفتن در واقع احترام به هویت فکری او بوده و حس تعلق به کلاس را در دانش‌آموز تقویت می‌کند. در بخش عدالت محور (م۲، م۳، م۱۱) این چنین برداشت شد که تبعیض (حتی ناخودآگاه) به نفع دانش‌آموز قوی، باعث می‌شود که دانش‌آموزان ضعیف تر سکوت را امن‌ترین گزینه بدانند و از جسارت فکری در کلاس محروم بمانند. از زیر مولفه برخورد مبتنی بر اطمینان (م۸) چنین استنباط می‌شود که ایجاد اطمینان خاطر، به معنای جلوگیری از احساس تحقیر شدن دانش‌آموزان در مقابل همکلاسی‌ها یا معلم است که این موضوع را می‌توان یکی از کلیدهای فراگیر شدن فرهنگ پرسشگری در کلاس دانست. در بخش نقش مدیریت محتوا و با توجه به زیر مولفه اندیشیدن فراتر از کتاب و توانایی شناسایی محتوای مناسب (م۱۰، م۳، م۴) یافته‌ها نشان می‌دهد که معلمان موفق صرفاً به کتاب‌های درسی اکتفا نمی‌کنند بلکه فراتر از آن می‌اندیشند و عمل می‌کنند. آن‌ها توانایی شناسایی و استفاده از محتواهای چالشی را دارند تا فضایی غنی برای پرسشگری و تفکر انتقادی ایجاد کنند.

۲- درک معلمان ابتدایی از نقش دانش‌آموزان در بهبود مهارت پرسشگری چگونه است؟

جدول ۲- نتایج کدگذاری فهم معلمان دوره ابتدایی از نقش دانش‌آموزان در تقویت مهارت پرسشگری

مستندات	کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
م ۱: سؤال خوبی است. دانش آموز هم در این امر موثره. من فکر می‌کنم خلاقیت فردی خود دانش آموز بسیار مهمه.	ویژگی دانش پژوهی دانش آموز	خلاقیت دانش آموز	علاقه‌مند به فعالیت‌های خلاقانه، گفتار خلاقانه، تفکر خلاقانه
م ۴: دانشی که به پژوهشگری و جستجو درباره مسائل مختلف علاقه‌مند است، پرسشگر خوبی می‌شود.		علاقه‌مندی به پژوهش	پژوهشگری دانش آموز، انجام فعالیت‌های پژوهشی
م ۸: دانش آموز باید به یادگیری علاقه‌مند باشد و این علاقه‌مندی به یادگیری باعث می‌شود که دانش آموز پرسش‌های بیشتری در ذهنش بیاید و پرورش یابد.		علاقه‌مند به یادگیری	اهمیت یادگیری برای دانش آموز، دانش آموز یادگیرنده
م ۱۳: علاقه‌مند بودن به کسب علم دانش اهمیت بسیار دارد. زیرا کلید اصلی کسب علم، پرسش است. م ۱۵: دانش آموز باید با محتوایی آشنا شود که در زندگی وی اثرگذار باشد و درعین حال، او را به پرسشگری وا دارد که چگونه می‌تواند این مبانی علمی را در زندگی خویش پیاده سازی کند.		علاقه‌مند به کسب علم	آگاهی نسبت به کسب علم، آگاهی نسبت به اهمیت علم در زندگی
م ۱۶: دانش آموز باید بتواند نظم ذهنی خود را با استفاده از پرسش‌هایی که در ذهن دارد سروسامان دهد	ویژگی خود هدایتگری در مسائل	نظم محوری دانش آموز	دانش آموز منظم، برنامه‌ریزی صحیح دانش آموز
م ۶: اگر دانش آموز بتواند بر خود نظارت داشته باشد و به نحو صحیحی خود را نظم بدهد، فکر می‌کنم که بتواند پرسش‌های منظمی در راستای اهداف خود مطرح کند.		خود نظارتی دانش آموز	نظارت داشتن بر عملکرد خود، مراقبت از اوقات روزانه،
م ۳: خودراهبری از مواردی است که در بزرگسالان هم دارای اهمیت است. شروع این امر در دوران ابتدایی است که می‌تواند شروع مناسبی برای پرسشگری باشد.		خود راهبری دانش آموز	هدایت یادگیری خود، به دنبال محتوای مناسب برای پرسشگری، رهبری کردن یادگیری خود
م ۵: دانش آموزی که درگیری ذهنی داشته باشد می‌تواند پرسشگر خوبی هم باشد. م ۱۶: من فکر می‌کنم که دانش آموز باید پرسشگری را به‌عنوان مهم‌ترین ابزار در پرورش ذهن و خلاقیت خویش در نظر بگیرد. اگر اینچنین باشد خود به خود این مهارت را تقویت می‌کند.	درگیری ذهنی دانش آموز	ذهن آگاهی دانش آموز، پروراندن ذهن خود با پرسشگری	
م ۱: یکی از دلایلی که بخش حل مسئله ریاضیات را دوست دارم این است که این بخش باعث می‌شود که دانش آموز در هنگام حل مسئله پرسش‌ها و راه‌حل‌های مختلفی در ذهنش ایجاد می‌شود و به او کمک می‌کند که به هدف خود یعنی رسیدن به پاسخ مسئله برسد.	ویژگی مسئله‌محوری دانش آموز	مهارت حل مسئله	خود اکتفایی در حل مسائل، علاقه‌مند به مسئله، توانایی پرسش در هنگام مواجهه با مسائل
م ۱۳: دانش آموزان باید در مشکلاتی که در مدرسه و		مشارکت فعال	علاقه‌مند به مواجهه با

کلاس به وجود می‌آید فعال باشند.		دانش آموز درمسائل	مسائل، مطرح کردن پرسش‌های درست در هنگام مواجهه با مسائل
م ۱۴: کلید اصلی پرسش، کنجکاو است. م ۱۲: فکر می‌کنم اغلب افراد بر این عقیده باشند که کنجکاو و دغده درونی مهم‌ترین عامل برای تقویت پرسشگری باشد. دانش‌آموزانی که این کنجکاو را دارند معمولاً سؤالاتی مطرح می‌کنند که سطح کلاس بالاتر است.		کنجکاو در مسائل	کنجکاو در پرسش‌ها، کنجکاو در گفته‌های معلم
م ۵: تفکر انتقادی در ادبیات علمی بسیار مورد توجه است. به نظرم می‌تواند شروع خوبی برای تقویت پرسشگری دانش‌آموزان باشد.		تفکر انتقادی	برخورد نقادانه با مسائل، نقد نسبت به رویدادهای مدرسه، پرسشگری نسبت به چستی چیزها
م ۱۶: دانش‌آموزی که به دنبال دانایی باشد همیشه در حال پرسش است.		ارج نهادن بر دانایی	خواستار دانا شدن، دانستن راه دانا شدن از طریق پرسشگری
م ۵: دانش‌آموزانی که به دنبال پرورش خود و رسیدن به بالاتری سطح بالندگی هستند، همواره دانش‌آموزانی هستند که پرسشگر بوده‌اند.	ویژگی کمال‌گرایی	خواهان بالندگی	خواهان بهترین شدن در مسائل مختلف، خواستار در بالاتری سطح بودن
م ۸: بالاتری سطح نیازهای مازلو، خودشکوفایی است. دانش‌آموز به این نقطه نمی‌رسد مگر با پرسشگری؛ بنابراین اگر دانش‌آموز را به سمت خودشکوفایی سوق دهیم. در واقع او را به سمت پرسشگری سوق داده‌ایم.		دانش‌آموز خودشکوفایی	خواهان خودشکوفایی، رسیدن به بالاتری درجات، پرسشگری به‌عنوان کلید خودشکوفایی

بر اساس جدول ۲، فهم معلمان دوره ابتدایی درباره نقش دانش‌آموزان در تقویت مهارت پرسشگری در چهار مقوله اصلی شامل ویژگی‌های دانش‌پژوهی، خودهدایتگری، مسئله‌محوری و کمال‌گرایی کدگذاری شده است. با توجه به مقوله دانش‌پژوهی دانش‌آموزان و زیر مولفه‌های آن و اظهارات (م ۱۵، م ۱) یافته‌ها نشان می‌دهد که پرسشگری یک مهارت منفعل نیست. بلکه نماد عشق به دانستن و کنجکاو خلاق است. معلم باید به جای دادن پاسخ بر نشان دادن اهمیت علم در زندگی روزمره تمرکز کند تا دانش‌آموز از یک دریافت کننده منفعل به یک جوینده فعال دانش تبدیل شود. که دلالت بر انگیزه درونی دارد. از مقوله خود هدایتگری در مسائل شامل نظم ذهنی، خود نظارتی و توانایی خود راهبری دانش‌آموز (م ۱۶، م ۶، م ۳) می‌توان استنباط کرد که دانش‌آموزان پرسشگر از نظم ذهنی و خود نظارتی استفاده می‌کنند تا پرسش‌های هدفمند بپرسند و از سردرگمی خارج شوند. خودراهبری در دوران ابتدایی، یک آمادگی برای پرورش مهارت‌های رهبری فکری و تحصیلی در آینده محسوب می‌شود. از یافته‌های مقوله مسئله‌محوری و کمال‌گرایی و زیر مولفه‌های آن طبق اظهارات (م ۵، م ۸، م ۱۲، م ۱۶) می‌توان استنباط کرد که کنجکاو عمیق و درگیری ذهنی، نیروی محرک اصلی تفکر انتقادی است. این درگیری پرسشگری را به ابزاری برای نقد فعالانه و حل مسائل تبدیل می‌کند. نهایتاً، این ویژگی‌ها دانش‌آموز را به سمت خودشکوفایی سوق می‌دهد، زیرا پرسشگری نه یک تکلیف بلکه کلید رسیدن به بالاترین سطح کمال فکری و رشد انسانی است.

معلمان ابتدایی چه تجربیاتی در استفاده از روش تدریس مناسب برای تقویت مهارت پرسشگری دانش‌آموزان

جدول ۳- نتایج کدگذاری تجربه معلمان در استفاده از روش تدریس مناسب برای تقویت مهارت پرسشگری دانش آموزان ابتدایی

مستندات	کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
م ۱۶: من همیشه سعی کردم از روش تدریس اکتشافی استفاده کنم. م ۱۰: برای تقویت این مهارت تجربه من نشان داده است که وقتی دانش آموزان به جستجو درباره پاسخ یک سؤال بپردازند، در حین انجام کار، سؤالات دیگری به ذهن آنها خطور می کند که همین امر می تواند مهارت پرسشگری را در دانش آموزان تقویت کند.		روش تدریس اکتشافی	کشف کردن پاسخ توسط دانش آموز، جستجو کردن پاسخ توسط دانش آموز
م ۱۵: معمولاً در کلاس روشی را استفاده می کنم که دانش آموز را به تفکر درباره موضوع و در نتیجه پرسش درباره آن وادار کند.	روش های تدریس متناسب با پرسشگری	تدریس مبتنی بر تفکر	استفاده از پرسش های تأمل برانگیز، استفاده از روشی که دانش آموزان در مورد پرسش ها فکر کنند.
م ۱: حل مسئله جز روند ثابت کلاس من است. همیشه از این روش استفاده می کنم و معمولاً دانش آموزان با پرسش های خود، مسیر را به سمت رسیدن به جواب مناسب ادامه می دهند.		روش تدریس مسئله محور	حل مسئله توسط دانش آموز، بیان مسائل متعدد در کلاس
م ۹: شاید عجیب باشد، ولی من برای پرسیدن سؤال خوب نمره در نظر می گیرم. یعنی دانش آموزی که سؤال خوب مطرح کند، من به عنوان یک امتیاز مثبت در نظر می گیرم.		پرسشگری به عنوان ارزشیابی	استفاده از پرسشگری برای ارزشیابی، مطرح کردن پرسش برای سنجش میزان یادگیری دانش آموزان
م ۲: آموزش مهارت اندیشیدن و پرسیدن، بسیار حائز اهمیت است. م ۱۳: معلم باید بتواند قدرت تفکر و چگونه اندیشیدن را به دانش آموزان آموزش دهد تحت این شرایط است که می تواند مدعی آن شود که در راستای تقویت مهارت پرسشگری دانش آموزان قدمی برداشته است.	هدایت کلاس با محوریت پرسشگری	آموزش مهارت های اندیشیدن	آموزش چگونه اندیشیدن به دانش آموزان، تفکر پروری دانش آموزان
م ۴: اگر به جای اینکه مطالب را مستقیماً به دانش آموز بیاموزیم، مهارت چگونگی		آموزش چگونه یادگرفتن به	یادگیری چگونگی یادگیری، استفاده از پرسش هایی برای یادگیری دانش آموزان

یادگیری را به او آموزش دهیم، فکر می‌کنم که در راستای تقویت پرسشگری او قدم برداشته‌ایم.		دانش آموز	
م ۷: در کلاس‌هایم دانش آموزانم را وادار می‌کنم که درباره مطالب فکر کنند. در اول سال هم چگونگی فکر کردن و اصول آن را سعی می‌کنم به زبان ساده به آن‌ها آموزش دهم.		آموزش چگونه فکر کردن به دانش آموز	فکر کردن درباره مطالب کتاب، فکر کردن اصولی،
م ۱۳: گاهی اوقات که زمان اضافه می‌آورم، پرسش‌هایی را مطرح می‌کنم که ذهن دانش‌آموزان را درگیر کند و آن‌ها را به فکر کردن و سؤال پرسیدن وادارد.		مطرح کردن پرسش‌های تأمل‌برانگیز	پرسش اصولی از محتوای آموخته شده، پرسش‌های مبتنی بر تفکر
م ۱۱: بعضی وقت‌ها چالش ایجاد می‌کنم. یکچیز می‌گم که چالش جذابی ایجاد شود و پرسش‌هایی در ذهن دانش‌آموزان ایجاد شود.		ایجاد چالش‌های جذاب در کلاس	چالش‌های تأمل‌برانگیز، چالش‌های بازی‌وار برای پرسش کردن دانش‌آموزان،
م ۱: محیط کلاسی که همدلی در آن وجود داشته باشد، دانش‌آموز جرات پیدا می‌کند که سؤال بپرسد. م ۱۵: محیطی که بتواند ارتباط نزدیک معلم و دانش‌آموزان را تقویت کند و آن‌ها نیز در انجام کارها به یکدیگر کمک کنند، خود به خود انگیزه دانش‌آموزان برای پرسشگری افزایش پیدا خواهد کرد	محیط متناسب با پرسشگری	ایجاد محیط همدل	ایجاد همدلی در کلاس، ارتباط مناسب بین معلم و دانش‌آموز، آموزش ارتباط گرفتن صحیح برای کمک به یکدیگر
م ۶: سؤال پرسیدن نیاز به محیطی دارد که دانش‌آموزان بتوانند در مورد موضوعات خوب فکر کنند و سؤالات خود را مطرح کنند.		ایجاد محیط مبتنی بر تفکر	جو متفکرانه در کلاس، ارج نهادن به تفکر در کلاس
م ۸: البته دفعات زیادی نبوده است. اما چند باری دانش‌آموزان را گروه‌بندی کردم. یک جمله نوشتم و گفتم در مورد آن نقادانه سؤال بپرسند و بحث کنند.		ایجاد اجتماع کوچک نقاد	گروه‌بندی‌ها برای نقادی، مطرح کردن موضوعاتی برای مهارت نقد دانش‌آموزان

بر اساس نتایج جدول ۳، تجربه معلمان در تقویت مهارت پرسشگری دانش‌آموزان ابتدایی در سه مقوله اصلی شامل روش‌های تدریس متناسب با پرسشگری، هدایت کلاس و محیط متناسب با پرسشگری کدگذاری شده است. با توجه به مقوله روش‌های تدریس متناسب با پرسشگری و زیر مولفه‌ها (م ۱۶، م ۱۰، م ۱۵) یافته‌ها نشان می‌دهد که معلم خوب در عصر جدید دیگر صرفاً سخنران مطلق نیست بلکه طراح موقعیت‌های فکری جدید است. استفاده از روش‌های اکتشافی و مسئله محور دانش‌آموز را به جست و جو واداشته و باعث خلق پرسش‌های جدید می‌شود. جست و جوگری دانش‌آموز به وی می‌آموزد که سوال نقطه

شروع یک فرآیند کشف است. و این یادگیری را جذاب تر و عمیق تر می کند. از مقوله هدایت کلاس با محوریت پرسشگری (م ۲، م ۱۳، م ۴، م ۷) این یافته ها استخراج شد که چگونگی اندیشیدن و چگونگی یادگیری اهمیت دارد نه صرفاً محتوای یادگیری. این یعنی معلم در حال آموزش مهارت های فراشناختی به دانش آموزان است. و هدف توانمندسازی دانش آموز با ابزارهای ذهنی است تا بتواند به طور اصولی و منطقی سوال بپرسد. که این گام مهمی برای رسیدن به استقلال فکری پایدار در آن هاست. با توجه مقوله محیط متناسب با پرسشگری و زیر مولفه های آن و طبق اظهارات معلمان (م ۱۱، م ۱، م ۶، م ۸) می توان گفت پرسشگری نیاز به چتر حمایتی عاطفی دارد. معلمان تاکید کردند که همدلی و ارتباط نزدیک برای شهامت پرسیدن حیاتی است. همچنین ایجاد چالش های جذاب (م ۱۱) و اجتماع کوچک نقاد (م ۸) باعث می شود که پرسشگری از یک فعالیت فردی به یک فرآیند اجتماعی مشارکتی تبدیل شود، که در آن دانش آموزان در یک محیط امن و متفکرانه (م ۶) به نقد و بحث بپردازند.

۳- معلمان ابتدایی چه تجربیاتی در زمینه به کارگیری فعالیت های آموزشی برای تقویت مهارت پرسشگری دانش آموزان دارند؟

جدول ۴- نتایج کدگذاری تجربه معلمان در زمینه به کارگیری فعالیت های آموزشی برای تقویت مهارت پرسشگری دانش آموزان

مستندات	کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
م ۷: اردوهایی که در راستای مباحث درسی باشند، می توانند پرسش های مهمی را در ذهن دانش آموز ایجاد کنند.	فعالیت های آموزشی خارج از مدرسه	اردوهای تربیتی	اردوهای مبتنی بر متن درس، اردوهای آموزشی، اردوهای درسی، موزه
م ۸: سفرهای کوتاه مدت در کنار مربیان و اولیا می تواند بسیار در این زمینه مهم باشد. م ۱۵: خاطرم هست چند سال پیش از همه گیری کرونا بود که با خانواده دانش آموزانم در پارک قدس رشت قرار گذاشتیم و درس یازدهم مطالعات اجتماعی را در آنجا تدریس کردیم و اولیا نیز برخی اطلاعات خود را در اختیار ما قرار می دادند.		سفرهای کوتاه مدت و بلندمدت	سفرهای نزدیک مذهبی برای درس هدیه های آسمان، مسافرت های کوتاه به اطراف شهر برای دیدن طبیعت
م ۱۲: ما هر ساله دانش آموزان را برای خرید به فروشگاه می بریم تا لیست خریدی که خانواده به آن ها داده است را تهیه کنند. در هنگام خرید و پس از آن دانش آموزان سؤالاتی مطرح می کنند که بسیار جالب است. مثلاً درباره چگونگی تخفیف اعمال شده در خرید خود می پرسند.		ایجاد شرایطی برای انجام فعالیت های روزمره زندگی	خرید از فروشگاه، تهیه لیست خرید منزل توسط دانش آموز، پرسش در باب چگونگی خرید و محاسبه قیمت
م ۲: کلاس هایی برای دانش آموزان تحت عنوان مهارت تفکر در کلاس های فوق برنامه قرار دهند. به نظرم مهم است.	فعالیت های آموزشی فوق برنامه	کلاس های مهارت تفکر	کلاس تفکر و پژوهش، کلاس های پرسشگری مبتنی بر تفکر
م ۹: کلاس فوق برنامه می تواند در راستای تقویت پرسشگری مهم باشد. مثلاً کلاس هایی مهارتی رقابتی که دانش آموزان در مطرح کردن		کلاس های مهارتی - رقابتی	کلاس مهارت های زندگی برای پرسش درباره مسائل روزمره، کلاس حل مسئله با

پرسش‌ها و حل چالش‌ها هدایت کند.		مطرح کردن پرسش‌های چالش‌برانگیز	
م ۳: من هرگاه دانش‌آموزان را به آزمایشگاه می‌برم، سؤالات فراوانی درباره چگونگی رخ دادن رویداد آزمایش می‌پرسند. چیزهایی که شاید هیچگاه در کلاس رخ ندهد.		آزمایش‌های علمی	رفتن به آزمایشگاه، پرسش در ارتباط با نتایج آزمایشگاه
م ۱۰: چندباری برای دانش‌آموزانم مسابقه گروهی برگزار کردم که در آن باید خلاقیت خود را به نمایش می‌گذاشتند. برای بهتر شدن کار خود سؤالات فراوانی در ذهنشان ایجاد می‌شد.		خلاقیت گروهی	مسابقات گروهی، خلاقیت در فعالیت‌های گروهی
م ۱۰: چالش‌هایی ایجاد می‌کردم که دانش‌آموزان با گروه خود همفکری کنند، سؤال بپرسند، جستجو کنند و چالش را برطرف کنند.	فعالیت‌های آموزشی گروهی	ایجاد چالش‌های گروهی	استفاده از فعالیت‌های گروهی برای پاسخ به پرسش‌ها، چالش‌های گروهی، سرچ کردن گروهی
م ۱۵: یک زمانی پرسش‌ها به گونه‌ای مطرح می‌شود که پاسخگویی به آن‌ها نیاز به پرسیدن سؤالات دیگر از طرف دانش‌آموزان دارد و مزیت رقابتی کار در بین دانش‌آموزان همین است که باید در سؤال کردن بهتر از یکدیگر سبقت بگیرند.		رقابت محوری گروه‌های دانش‌آموزی	رقابت بین گروه‌ها، مزیت رقابتی پرسشگری گروهی
م ۸: تحقیقاتی به دانش‌آموزانم میدم تا ذهنشان درگیر بشه و پرسش در ذهنشان ایجاد بشه.		درگیر کردن ذهن دانش‌آموز	تحقیق و پژوهش، سؤالات چالش‌برانگیز، استفاده از درگیری ذهنی دانش‌آموز برای تقویت پرسشگری
م ۱۱: بعضی وقت‌ها چالش ایجاد می‌کنم. یک چیز می‌گم که چالش جذابی ایجاد شود و پرسش‌هایی در ذهن دانش‌آموزان ایجاد شود.	فعالیت‌های آموزشی	پرسش‌های چالش‌برانگیز در کلاس	پرسش‌های چالش‌برانگیز توسط دانش‌آموزان، پرسشگری مبتنی بر چالش‌های جذاب در کلاس
م ۱۶: همیشه از سؤالات روتین استفاده نمی‌کنم. یه زمانی به دانش‌آموزانم می‌گم که آزمون‌شون پژوهش‌محور هستش و باید سؤالاتی درباره درس مطرح کنن و بهشون پاسخ بدن. سؤالاتی که جوابش توی کتاب نباشه.	پژوهش‌محور	آزمون‌های پژوهش‌محور	دادن سؤالات برای پژوهش کردن دانش‌آموز، پژوهش‌محوری آزمون‌ها، به‌کارگیری ارزشیابی مبتنی بر پرسشگری دانش‌آموز
م ۵: بحث‌هایی که در کلاس مطرح می‌شه، می‌تونه چالش‌های مهمی ایجاد کنه. تخصص معلم اینه که از این موقعیت استفاده کنه و		فعالیت‌های پژوهشی پرسش‌محور در کلاس	بحث‌هایی با محوریت پرسش دانش‌آموزان، چالش‌های دانش‌آموزی برای

پرسشگری	پرسشگری دانش آموزان رو تقویت کنه.
---------	-----------------------------------

بر اساس نتایج جدول ۴، فعالیت‌های آموزشی مؤثر در تقویت مهارت پرسشگری دانش‌آموزان در چهار مقوله اصلی شامل فعالیت‌های خارج از مدرسه، فوق‌برنامه، گروهی و پژوهش‌محور دسته‌بندی شده‌اند. براساس مقوله فعلیت‌های آموزشی (کلاس‌های متمرکز، کلاس‌های مهارتی - رقابتی و آزمایش‌های علمی) نشان می‌دهد که پرسشگری را نمی‌توان فقط به زمان‌های رسمی کلاس درس محدود کرد. آزمایش‌های علمی (۳م) ابهام‌بصری ایجاد می‌کنند که شدیدترین نوع محرک پرسشگری است. همچنین مهارت تفکر (۲م) پرسیدن را از یک عادت به یک مهارت اصولی ارتقا می‌دهند، در حالی که چالش‌های مهارتی - رقابتی (۹م) یک انگیزه بیرونی جذاب برای استفاده از پرسشگری محسوب می‌شود. نقش فعالیت‌های آموزشی (خلاقیت گروهی، ایجاد چالش‌های گروهی و رقابت محوری گروه‌های دانش‌آموزی) بر روی این موارد تأکید می‌کند که پرسشگری را نباید صرفاً یک فعالیت فردی در نظر گرفت. همفکری، جست و جو و چالش‌های گروهی (۱۰م) به دانش‌آموزان می‌آموزد که سوالات پیچیده نیاز به همفکری و خرد جمعی دارد. همچنین مزیت رقابتی در سوال کردن بین دانش‌آموزان (۱۵م) یک عامل انسانی بسیار قدرتمند است؛ این رقابت، پرسشگری را به یک ارزش تبدیل می‌کند و دانش‌آموزان را وادار می‌کند تا برای موفقیت گروهی، بهترین سوالات را مطرح کنند. از مقوله فعالیت‌های آموزشی پژوهش‌محور (درگیر کردن ذهن دانش‌آموز، پرسش‌های چالش‌برانگیز در کلاس و آزمون‌های پژوهش‌محور) می‌توان استنباط کرد که آزمون‌های پژوهش‌محور (۱۶م) که تأکید بر کتاب درس ندارد به دانش‌آموز این پیام را می‌رساند که شما مسئول خلق سوال هستید نه فقط پاسخ دهنده به سوالات من. این اتفاق ذهن دانش‌آموزان را با چالش‌های بزرگ و جذاب (۸م، ۱۱م) درگیر می‌کند و پرسشگری را به ابزاری برای تولید دانش در کلاس درس تبدیل می‌کند.

معلمان دوره ابتدایی چه درک و فهمی از شرایط مطلوب برای تقویت مهارت پرسشگری در دانش‌آموزان دارند؟
جدول ۵- نتایج کدگذاری فهم معلمان ابتدایی از شرایط مطلوب برای تقویت مهارت پرسشگری در دانش‌آموزان

مستندات	کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
م ۷: اردو‌هایی که در راستای مباحث درسی باشند، می‌توانند پرسش‌های مهمی را در ذهن دانش‌آموز ایجاد کنند.	ایجاد شرایط مطلوب محیطی	استفاده از محیط‌های خارج از مدرسه	اردوهای تفریحی مبتنی بر موضوعات درسی، تأمل درباره زیبایی‌های طبیعت، پرسشگری درباره چیستی محیط‌های طبیعی بیرون از مدرسه
م ۶: سؤال پرسیدن نیاز به محیطی دارد که دانش‌آموزان بتوانند در مورد موضوعات خوب فکر کنند و سوالات خود را مطرح کنند.		امکانات محیطی مناسب برای پرسشگری	اتاق‌هایی برای تفکر کردن و پرسشگری کردن در مدرسه، ایجاد محیطی برای فعالیت‌های گروهی و بحث و پرسش
م ۱۱: بعضی وقت‌ها چالش ایجاد می‌کنم. یک چیز می‌گم که چالش‌جذابی ایجاد شود و پرسش‌هایی در ذهن دانش‌آموزان ایجاد شود.		غنا بخشیدن به محیط برای بارش مغزی	استفاده از روزنامه‌دیواری‌های تأمل‌برانگیز برای ایجاد پرسش، اهمیت قائل شدن برای پرسشگری، دسترسی به اینترنت سرچ و سؤال پرسیدن
م ۱۶: محیط باید به‌گونه‌ای باشد که با تحولات روز همخوانی داشته و نیازهای امروزی دانش‌آموزان را مرتفع کند.		محیط هماهنگ با تحولات روز	محیط فناورانه، مجهز به فناوری‌هایی مثل کامپیوتر و اینترنت، لپ‌تاپ، دانش فناورانه معلم، محیط متاورس و مبتنی

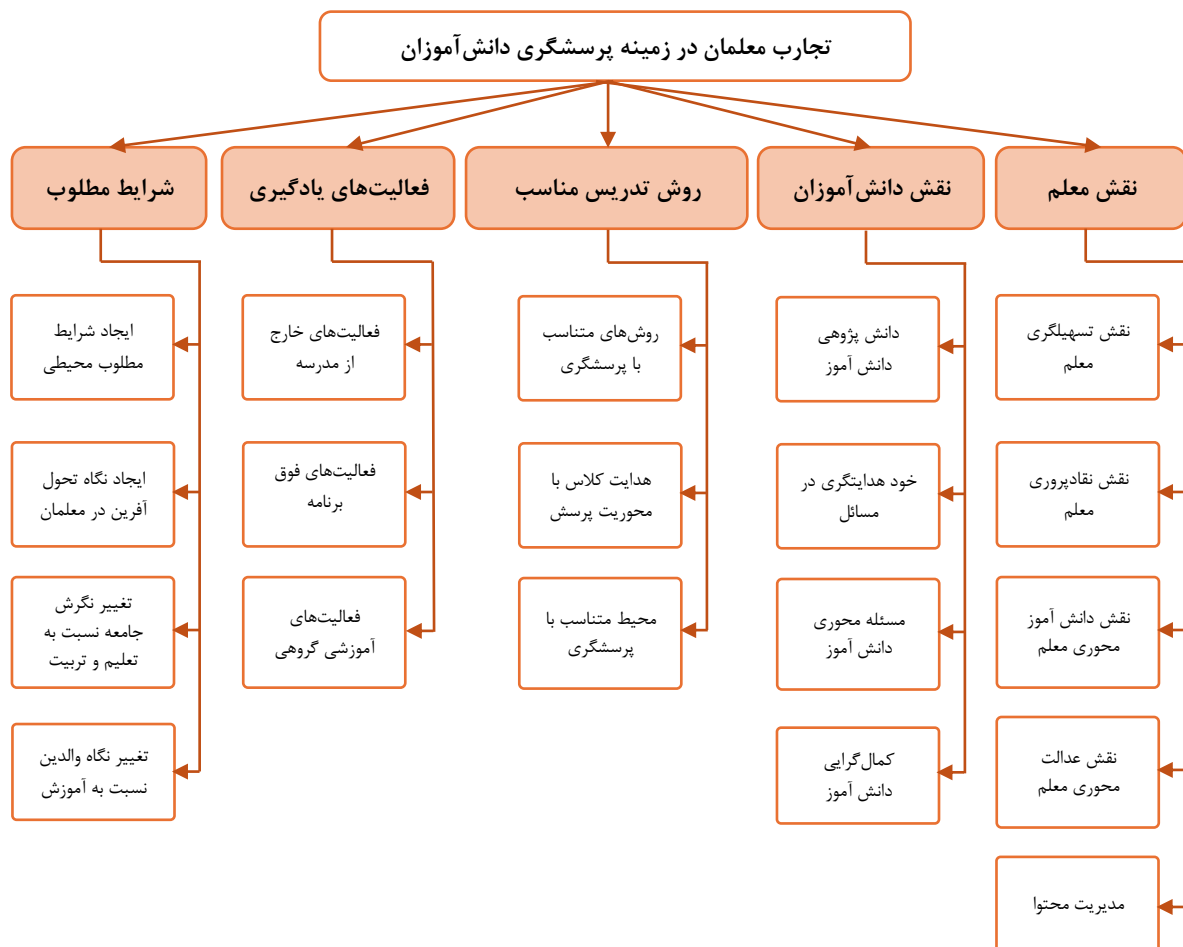
		بر هوش مصنوعی	
م ۱۵: معلمان باید به دانش روز مسلط باشند.	ایجاد نگاه تحول آفرین در معلمان	مسلط به دانش روز	معلم آشنا به هوش مصنوعی، معلم آشنا با دانش فناوری، مهارت معلم برای استفاده از کامپیوتر
م ۱۳: معلمان باید از ایستایی دور شده و مشوق ایجاد تحول در کلاس خود باشند.		استفاده از معلمان مشوق تحول	معلم خواهان تحول، حذف معلمان با تفکرات سنتی، دوری از ایستایی معلم، تحول خواهی معلم
م ۱۰: معلمان نباید روند یکسانی طی سال‌ها داشته باشند. بلکه باید تغییر پذیر باشند.		معلمان تغییرپذیر	تغییرپذیری معلم، تلاش برای ایجاد در خود، تلاش برای ایجاد تغییر در روش تدریس خود و یادگیری دانش آموزان
م ۲: معلمان باید منعطف باشند تا بتوانند مشوق پرسشگری دانش آموزان باشند.		استفاده از معلمان منعطف	معلم سازگار با محیط‌های مختلف، معلم منعطف برای برخورد مناسب با پرسش‌های دانش آموزان
م ۱۶: معلمی که بتواند با محیط‌های مختلف سازگار شود و در شرایط مختلف تدریس خود را متناسب با تقویت پرسشگری هدایت کند، می‌تواند موفقیت دانش آموزان را در این زمینه تضمین کند.			
م ۵: دانش آموزی که به اطلاعاتی که معلم به او می‌دهد بسنده کند، هرگز نمی‌تواند تحول را در جامعه ایجاد کند.	نگرش جامعه نسبت به تعلیم و تربیت	دانش آموزان تحول خواه	تلاش دانش آموز برای ایجاد تغییر، بسنده نکردن دانش آموز به مطالب کلاسی، تلاش برای تغییر شرایط
م ۷: آموزش نباید به کتاب‌درسی محدود شود. این محدودیت پرسشگری را از دانش آموز می‌زداید.		محدود نکردن آموزش به کتاب	محدود نبودن تدریس به کتاب‌های درسی، محدود نبودن به موضوعات درسی، پرسشگری نسبت به موضوعات خارج از کتاب
م ۹: والدین بهتر است که کمتر در کار		تغییر نگاه والدین	دخالت نکردن نظرات والدین در

معلمان دخالت کنند؛ بلکه باید بگذارند معلم با دانش خود پرورشگری در مباحث را به دانش آموز آموزش دهد.		نسبت به آموزش	تدریس معلم، تغییر نگرش والدین، تغییر نگرش سنتی والدین نسبت به وظایف دانش آموز
م ۹: همچنین محتوایی که در مدارس تدریس می شود خیلی مناسب نیست بهتر است که محتوا در راستای تقویت پرورشگری تغییر کنند.	ایجاد تغییر نظام ساختاری آموزش و پرورش	تغییر در محتوای آموزشی	بازنگری محتوای درسی، استفاده از محتوای درسی مبتنی بر مهارت پرورشگری، محتوای مبتنی بر نقادی در کتاب های درسی
م ۱: ما معلم ها به تنهایی نمی توانیم چنین کاری انجام دهیم. بلکه لازم است مدیران نسبت به فعالیت کلاسی نگرش خود را تغییر دهند و خود را محدود به مباحث کتاب نکنند.		تغییر در نگرش مدیران نسبت به فعالیت های کلاسی	حمایت مدیران از فعالیت های پرورشگری، ایجاد محیط مناسب برای پرورشگری دانش آموزان توسط مدیر، حمایت مدیر از معلمان تحول خواه
م ۱: ما معلم ها هم به زعم خود باید تعریف خود را نسبت به یادگیری تغییر دهیم و پرورشگری را یک امر مهم در یادگیری تلقی کنیم.		تغییر در نگرش معلمان نسبت به یادگیری	پرورشگری دانش آموز به عنوان یک مسیر یادگیری درست، تغییر نگرش نسبت به دانش آموزان پرورشگر، تلقی کردن پرورش به عنوان یک اصل اساسی در یادگیری
م ۶: دانش آموزان این زمانه با توجه به محیط غنی خود بسیار پویاتر از قبل هستند. این پویایی باید به سمت پرورشگری در باب های صحیح خود هدایت شود.		تغییر نقش دانش آموز از حالت ایستا به پویا	پویایی آموزش، غنا بخشیدن به محیط برای ایجاد چالش، هدایت کردن یادگیری توسط دانش آموز، خروج از آموزش مبتنی بر سخنرانی و محتوای ایستا
م ۱۰: نظام تعلیم و تربیت باید از چارچوب های غیر قابل تغییر خود جدا شده و انتظارات خود را از یادگیری به سمت پویایی مبتنی بر پرورشگری و تفکر انتقادی تغییر دهد.		تغییر انتظارات تعلیم و تربیت	شکستن چارچوب های نظام تعلیم و تربیت، تغییر در نظام باز تولید تعلیم و تربیت، تحول خواهی در کلیت سیستم آموزشی، پرورشگری به عنوان یک اصل تغییر در نظام آموزشی

بر اساس نتایج جدول ۵، شرایط مطلوب برای تقویت مهارت پرورشگری دانش آموزان ابتدایی در چهار مقوله اصلی شامل ایجاد شرایط محیطی مناسب، ایجاد نگاه تحول آفرین در معلمان، نگرش جامعه نسبت به تعلیم و تربیت و تغییر نظام ساختاری آموزش و پرورش کدگذاری شده است. با توجه به مقوله ایجاد نگاه تحول آفرین (استفاده از محیط های خارج از مدرسه، امکانات مناسب برای پرورشگری، غنا بخشیدن به محیط برای بارش مغزی و محیط هماهنگ با تحولات روز) یافته نشان می دهد که پرورشگری واقعی صرفا در کلاس درس سنتی متولد نمی شود. محیط مطلوب، یک فضای فناورانه و پویا است که با تحولات روز (هوش مصنوعی و اینترنت) همخوانی داشته باشد (م ۱۶). اردوهای مبتنی بر درس (م ۷) و روزنامه دیواری های تامل

برانگیز(م۱۱) حکم تزریق محرک‌های جدید را دارند تا ذهن دانش‌آموزان از فضای راکد و ایستا خارج شود. با توجه به مقوله ایجاد نگاه تحول آفرین(تسلط به دانش روز، استفاده از معلمان مشوق، معلمان تغییر پذیر و معلمان منعطف) یافته‌ها حاکی از آن است که معلم دیگر صرفاً انتقال دهنده نیست؛ بلکه باید به عنوان یک تسهیلگر در امر تحول در کلاس باشد. این امر به معنای شکستن دیوار رفتارهای سنتی و تدریس‌های ایستا و یکسان و پذیرش انعطاف در برخورد با پرسش‌هاست(م۲). به ویژه آشنایی با فناوری‌های نوین مثل؛ هوش مصنوعی(م۱۴) برای معلم دیگر یک امتیاز نیست، بلکه یک ضرورت برای خلق دنیای جدید از پرسش‌ها پیش روی دانش‌آموزان عصر فناوری اطلاعات است. مقوله نگرش جامعه نسبت به تعلیم و تربیت (محدود نکردن آموزش به کتاب، تغییر نگاه والدین و مدیران و تغییر در نگرش معلمان نسبت به یادگیری) یافته‌ها نشان می‌دهند که اصلاح ساختاری آموزش و پرورش مقدم بر اصلاح روش است. تا زمانی که آموزش محدود به محتوای کتاب‌های درسی باشد(م۷) و نگرش مدیران، والدین و حتی خود معلمان پرسشگری را یک امر مزاحم تلقی کند(م۱) تحولی رخ نخواهد داد. معلمان باید بپذیرند که پرسشگری دانش‌آموز، عین یادگیری است نه مانع آن(م۱). این امر نیازمند یک حرکت جمعی در تمام سطوح آموزش و پرورش است. با بررسی مقوله آخر یعنی ایجاد تغییر نظام ساختاری آموزش و پرورش (تغییر در محتوای آموزشی، تغییر انتظارات تعلیم و تربیت، تغییر نقش دانش‌آموز از ایستا به پویا) می‌توان دریافت که این مولفه و زیر مولفه‌های آن عمیق‌ترین سطح چالش را بیان می‌کنند. معلمان خواهان بازنگری در محتوای درسی برای تبدیل آن به محتوای مبتنی بر نقادی و پرسش هستند(م۹). در خواست نهایی معلمان، تغییر انتظارات کلی نظام تعلیم و تربیت از حافظه پروری به پویایی مبتنی بر تفکر انتقادی است(م۱۰). در این فضا، دانش‌آموز از حالت ایستا خارج می‌شود و به راهبر فعال یادگیری تبدیل می‌شود(م۶).

با توجه به نتایج بدست آمده، مدل تجارب معلمان دوره ابتدایی در زمینه پرسشگری، مطابق شکل ۱ ارائه شد.

شکل ۱- تجارب معلمان در زمینه پرسشگری دانش‌آموزان

مطابق شکل ۱، تجارب معلمان در زمینه پرورشگری دانش‌آموزان نشان می‌دهد که نقش معلم، نقش دانش‌آموز، روش تدریس مناسب، فعالیت‌های یادگیری و شرایط مطلوب بر تقویت پرورشگری دانش‌آموزان مؤثرند.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل تجربیات معلمان در زمینه پرورشگری دانش‌آموزان در پنج بخش نقش معلم، نقش دانش‌آموز، روش تدریس مناسب، فعالیت‌های یادگیری و شرایط مطلوب آغاز به کار کرد. نتایج پژوهش نشان داد که نقش معلم در تقویت پرورشگری شامل نقش تسهیلگری معلم (معلم پرورشگر، معلم خلاق، معلم حمایتگر، معلم انعطاف‌پذیر و خودباوری معلم)، نقش نقاد پروری معلم (روحیه پرورشگری معلم، خوب گوش‌دادن معلم، خود نقادی معلم و معلم نقاد، آموزش تفکر انتقادی)، نقش دانش‌آموز محوری (توجه به علایق دانش‌آموزان، جدی‌گرفتن دانش‌آموزان، جلب‌توجه دانش‌آموزان و برخورد مبتنی بر اطمینان خاطر با دانش‌آموز)، نقش عدالت‌محوری (توجه به تفاوت دانش‌آموزان، عدم تبعیض در بین دانش‌آموزان قوی و ضعیف، ایجاد تعادل در بین همه دانش‌آموزان و توجه به آزادی فردی) و مدیریت محتوا (استفاده از محتوای مبتنی بر پرورشگری، اندیشیدن فراتر از کتاب، ایجاد ارتباط میان دروس مختلف و توانایی شناسایی محتوای مناسب) بود. یافته‌های مطالعات دوغان و یوجل-تی (۲۰۲۲)، یوسفی و همکاران (۱۴۰۱) و شاکری زارع (۱۴۰۰) نیز به این موضوع اشاره دارد. تقویت مهارت پرورشگری دانش‌آموزان یک فرآیند چندلایه و پیچیده است. در محور نقش معلم یافته‌ها نشان می‌دهند که پرورشگری در گام اول یک مسئله عاطفی است. به این معنا که تنها با ایجاد امنیت عاطفی و اخلاقی توسط معلم شکوفا می‌شود. زیر مولفه‌هایی نظیر عدالت در تعامل و پذیرش پرسش‌های غیر منتظره دانش‌آموزان بر این امر دلالت دارند که معلم با تسهیل‌گری و همدلی در کلاس درس ترس و خجالت (م ۵) را از ذهن دانش‌آموزان بر می‌دارد و جرات لازم برای طرح سوالات را فراهم می‌کند. این امر تنها زمانی عملیاتی می‌شود که دانش‌آموز اطمینان پیدا کند که معلم با همه به یک اندازه بر خورد می‌کند (م ۱۰) و پرسش‌هایش هر چقدر هم که ساده و ابتدایی باشند، با احترام کامل پاسخ داده می‌شوند. در این مسیر معلم به عنوان فردی که اعتماد دانش‌آموزان را برای طرح پرسش بدون ترس کسب کرده است و پرسش را عاملی برای سلامت و پویایی کلاس قلمداد می‌کند، محسوب می‌شود.

در بخش نقش دانش‌آموز، نتایج نشان داد ریشه پرورشگری را باید در درون دانش‌آموز جست و جو کرد. کنجکاوی عمیق و ویژگی دانش‌پژوهی تاکید دارند که پرورشگر کسی که در گام اول دارای نظم فکری (م ۱۶) باشد. او پرسش را به عنوان ابزار اصلی برای خود شکوفا (م ۸) به کار می‌گیرد و سوال کردن را به یک استراتژی خود هدایتگرانه برای رسیدن به رشد فکری تبدیل می‌کند. معلم باید به جای انتقال مفاهیم و اطلاعات بر تحریک تمایل به آگاهی و دانستن تمرکز کند. که یافته‌های مطالعه دوغان و یوجل-تی (۲۰۲۲) به این موضوع اشاره دارد.

مطابق نظر معلمان، روش‌های تدریس ایده آل برای تقویت پرورشگری، در گرو ایجاد محیط یادگیری تاملی است. معلمان تاکید دارند که این مهم با حرکت از روش‌های تدریس مستقیم مانند سخنرانی به سمت روش‌های اکتشافی و مسئله محور محقق می‌شود. چرا که در این فضا، دانش‌آموزان با پرسش‌های خود، مسیر را به سمت رسیدن به جواب مناسب ادامه می‌دهند (م ۱). این رویکرد نیازمند تمرکز معلم بر آموزش چگونه اندیشیدن به دانش‌آموزان (م ۱۳) است. تا دانش‌آموزان صرفاً مانند اسفنج محتوا را به خود جذب نکنند، بلکه ابزارهای فکری لازم برای طرح سوالات منطقی و درست را بیاموزند. در واقع روش تدریس معلم باید اهمیت ذاتی پرسش را به رسمیت شناخته و آن را به محور اصلی جریان یادگیری در کلاس درس تبدیل کند. یافته‌های مطالعات بوکیت و همکاران (۲۰۲۳) و ابراهیم پور (۱۴۰۱) نیز به موارد فوق اشاره داشتند.

مطابق نتایج، فعالیت‌های یادگیری، تقویت مهارت پرورشگری نیازمند ایجاد معنا بخشی به دانش از طریق محیط است تا از حالت صرفاً انتزاعی خارج شود. تجارب زیسته معلمان در این بخش نشان داد که اردو‌هایی که در راستای مباحث درسی باشند (م ۷) یا گره زدن پرورشگری به فعالیت‌های روزمره زندگی مثل خرید (م ۱۲) اثر بخشی بیشتری دارند؛ این فعالیت‌ها پرورشگری را به یک واکنش فعال و عملیاتی در مواجهه با چالش‌های زندگی تبدیل می‌کنند. همچنین ایجاد چالش‌های جذاب و فعالیت‌های گروهی با مزیت رقابتی، مانند مسابقه گروهی که در آن باید خلاقیت خود را به نمایش بگذارند (م ۱۰)، پرورشگری را از یک فعالیت فردی به یک مسئولیت اجتماعی تبدیل می‌کند. این فضای مبتنی بر تعامل می‌تواند دانش‌آموزان را به فکر

کردن برای ایجاد تغییر و تحول (م ۲) وادار کند. در واقع فعالیت ها باید جوی را ایجاد کنند که دانش آموزان نه تنها سوال بپرسند، بلکه در یک اجتماع کوچک نقاد (م ۸)، از طریق تعامل و رقابت سالم، به پاسخ برسند. این فعالیت ها زمینه ساز توسعه و مهارت های خود هدایتگری و کسب دانش عمیق در دانش آموزان است. که یافته های مطالعه دوغان و یوجل_ئی (۲۰۲۲) هم به این موارد اشاره داشتند.

در نهایت، شرایط مطلوبی که معلمان برای مهارت پرسشگری دانش آموزان مطرح کردند عمیق ترین چالش های ساختاری نظام آموزشی را آشکار می سازند. یافته ها نشان می دهد که موفقیت های فردی معلم در بیهود و تقویت پرسشگری منوط به رفع موانع سیستمی و ساختاری است. زیر مولفه های مربوط به بازنگری کتب درسی و انعطاف پذیری زمان درسی، صدای اعتراض معلمان از فشار محتوای حفظی کتب درسی و کمبود وقت برای تقویت مهارت های فکری فراگیران هستند؛ چرا که اگر محتوا به کتاب درسی محدود شود، این محدودیت، پرسشگری را از دانش آموز سلب می کند (م ۷). علاوه بر این تغییر در نظام ارزشیابی معلم به عنوان یک اهرم ضروری مطرح است، تا زمانی که ارزیابی معلم بر اساس پوشش حجم دروس باشد (م ۱۴)، هیچ رغبتی برای صرف وقت برای گفت و گو های تاملی و عمیق در کلاس درس وجود نخواهد داشت. در این بخش همچنین بر حمایت قاطع مدیران حامی تحول (م ۴) و آموزش تخصصی معلمان در زمینه دانش روز (م ۱۴) تاکید می کند، تا محیط آموزشی با تغییر انتظارات تعلیم و تربیت (م ۱۰) هماهنگ شده و از ایستایی خارج شود. در نهایت، شرایط مطلوب، مستلزم نهادینه سازی تغییر نگرش کلی در ارکان نظام آموزشی کشور است. یافته های مطالعه پوتری و دافیت (۲۰۲۲) نیز به این موضوع اشاره داشته است..

بر اساس نتایج بدست آمده از تجارب زیسته معلمان، پیشنهاد می شود که نظام آموزشی شاخص های ارزشیابی معلم را از سنجش بر اساس حجم محتوای درسی به پرورش مهارت های تفکر انتقادی و پرسشگری تغییر دهد؛ همچنین بازنگری اساسی در محتوای کتب درسی و افزایش انعطاف پذیری در زمان بندی برنامه های درسی و آموزشی به منظور فراهم کردن فضای لازم برای بحث و کنجکاوی و تعمق در کلاس درس یک ضرورت محسوب می شود. از طرفی آموزش معلمان و آشنایی با روش های فعال و مهارت ها و ابزار های نوین آموزشی برای هماهنگی محیط های آموزشی با پویایی ذهنی دانش آموزان نیز توصیه می شود.

کتابنامه

ابراهیم‌پور، راضیه. (۱۴۰۱). تأثیر روش تدریس (E۵) بر مهارت‌های پرسشگری، کنجکاوی و فراشناختی دانش‌آموزان ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی. [ایرانداک].
ابراهیمی، نامدار، و مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۹). تربیت برای پرسیدن (چاپ دوم). نی.
بهرامی، شهلا، و عالیشاه، مهدی. (۱۳۹۶، اسفند ۷). عوامل مؤثر بر روحیه پرسشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان ساری [مقاله ارائه شده در کنفرانس]. دومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد، مازندران، ایران.

[/ https://civilica.com/doc/702021](https://civilica.com/doc/702021)

بهزادی، بهناز، و سروقد، سیروس. (۱۳۹۴). رابطه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و سبک‌های هویت با نقش واسطه‌گری حالت فراشناختی در دانش‌آموزان دختر. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۳۸(۱۰)، ۷۴-۴۹.

https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_4080.html

جعفرپور، مرجانه، و سعادت‌مند، زهره. (۱۳۹۵، شهریور ۱۶). تأثیر بدیعه‌پردازی بر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان دختر پایه ششم در درس ادبیات. [مقاله ارائه شده در کنفرانس]. اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی، قم، ایران.

[/ https://civilica.com/doc/498838](https://civilica.com/doc/498838)

حبیبی، آرش. (۱۴۰۰). روش پژوهش پیشرفته. (چاپ اول). پارس‌مدیر.
حیاتی، علی، عصاره، علیرضا، ذکریایی، منیژه، حیدری، رقیه، و حیدری، علی. (۱۳۹۷). شناسایی موانع خانوادگی مؤثر در پرسشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۵(۳)، ۱۴۶-۱۲۷.

<https://www.sid.ir/paper/250415/fa#downloadbottom>

خنیفر، حسین، و مسلمی، ناهید. (۱۳۹۵). اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی (چاپ اول). نگاه دانش.
رضاعلی، روح‌الله. (۱۴۰۰). پرسشگری اولین گام پژوهش. رشد معلم، ۴۰(۳)، ۴۵-۴۴.

<https://www.roshdmag.ir/fa/article/27486>

شاکری زارع، مریم. (۱۴۰۰). بررسی سبک مدیریت کلاس با اشتیاق به یادگیری، روحیه پرسشگری و کارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی شهر کاشمر [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بردسکن]. ایرانداک.

عباس‌زاده، مرضیه. (۱۳۹۹). چگونگی مواجهه مدارس ابتدایی با روحیه پرسشگری کودکان؛ یک مطالعه موردی. [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]. ایرانداک.

غریبی، حسن، ادیب، یوسف، فتحی آذر، اسکندر، هاشمی، تورج، پدری گرگی، رحیم، و قلی‌زاده، زلیخا. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش راهبردی تفکر بر پرسشگری دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهر سنندج. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۲۹(۸)، ۲۱۶-۱۹۵.

https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_4281.html

فاضلی، نعمت‌الله. (۱۴۰۱). مرگ مدرسه یا مرگ سوژه؟. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، ۱۷(۶۶)، ۴۰-۵.

https://www.jcsicsa.ir/article_155274_en.html

کوهی نژاد، علی، و سالاری، محمدرضا. (۱۳۹۵، آذر ۲۵). اثر بخشی آموزش تفکر انتقادی بر ادراک شایستگی و روحیه پرسشگری دانش‌آموزان پسر پایه ششم، [مقاله ارائه شده در کنفرانس]. دومین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، قم، ایران.

<https://civilica.com/doc/534952>

محقق، سکینه، و منصور، سیروس. (۱۴۰۰، مرداد ۱۲). شناسایی و رتبه‌بندی موانع پرسشگری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی بر اساس رویکرد ویکتور فازی (مطالعه موردی: شهر یاسوج) [مقاله ارائه شده در کنفرانس]. نهمین همایش ملی علمی پژوهشی روانشناسی و علوم تربیتی در شیروان، یزد، ایران. <https://civilica.com/doc/1249165>

- یعقوبی، الله نظر. (۱۳۸۸). تقویت روحیه پرسشگری در دانش آموزان. ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی، ۱ (۲۵)، ۳۸-۳۹.
<https://www.roshdmag.ir/fa/magazine2/showissue/156>
- یوسفی، ملیحه، جلالی، طیبه و حیرانی، سعید. (۱۴۰۱، مهر ۲۷). شناسایی عوامل موثر در ایجاد روحیه پرسشگری در دانش آموزان دختر دوره اول ابتدایی، آموزش و پرورش گلبهار [مقاله ارائه شده در کنفرانس]. دهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در تهران، ایران. <https://civilica.com/doc/1540115>
- Alaimi, M., Law, E., Pantasdo, K. D., Oudeyer, P. Y., & Sauzeon, H. (2020). Pedagogical agents for fostering question-asking skills in children. In *Proceedings of the 2020 CHI conference on human factors in computing systems* (pp. 1-13). <https://dx.doi.org/10.1145/3313831.3376776>
- Bukit, S., Kaban, N. S. B., Ramadhani, R., Bukit, E. B., Laratmase, A. J., Rais, R., & Al Haddar, G. (2023). Analisis keterampilan bertanya peserta didik kelas V SDN 101835 Bingkawan pada pembelajaran IPA. *Global Education Journal*, 1(2), 97-109. <https://doi.org/10.59525/gej.v1i2.144>
- Delasari, P., Nugraha, F., & Zahrah, R. F. (2021). Improving Student Asking Activity by Using Learning Start with a Question (LSQ) Learning Method. In *Social, Humanities, and Educational Studies (SHES): Conference Series 4*(1), 41-46. <https://doi.org/10.20961/shes.v4i1.48564>
- Doğan, F., & Yucel-Toy, B. (2022). Students' question asking process: a model based on the perceptions of elementary school students and teachers. *Asia Pacific Journal of Education*, 42(4), 786-801. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/02188791.2021.1873104>
- Engel, S. (2011). Children's need to know: Curiosity in schools. *Harvard Educational Review*, 81(4), 625-645. <https://doi.org/10.17763/haer.81.4.h054131316473115>
- Hafizo, R., Lian, B., & Jayanti, J. (2022). Analisis keterampilan bertanya siswa pada pembelajaran matematika kelas IV sekolah dasar. *Journal on Teacher Education*, 4(20), 202-211. <https://journal.universitaspahlawan.ac.id/index.php/jote/article/view/5644/4342>
- Kalsum, U., Chastanti, I., & Harahap, D. A. (2022). Analisis keterampilan bertanya siswa pada pembelajaran IPA di sekolah dasar. *Jurnal Basicedu*, 6(1), 433-441. <https://doi.org/10.31004/basicedu.v6i1.1921>
- Musingafi, M. C. C., & Muranda, K. E. (2014). Students and questioning: A review of the role played by students generated questions in the teaching and learning process. *Studies in Social Sciences and Humanities*, 1(3), 101-107. <https://ideas.repec.org/a/rss/jnljsh/v1i3p3.html>
- Putri, M. L., & Dafit, F. (2022). Teacher Ability to Apply Questioning Skills in Elementary School. *Jurnal Ilmiah Sekolah Dasar*, 6(1), 21-28. <https://doi.org/10.23887/jisd.v6i1.42565>
- Ruiz, R., Halvorsen, A., & Sheppard, B. (2018). Flipped Classrooms: A New Perspective to Enhance Students' Questioning Skills. <https://scholarsbank.uoregon.edu/server/api/core/bitstreams/4e613961-e7f8-4b01-873a-1004838b4cba/content>
- Stokhof, H. J., De Vries, B., Martens, R. L., & Bastiaens, T. J. (2017). How to guide effective student questioning: a review of teacher guidance in primary education. *Review of Education*, 5(2), 123-165. <https://doi.org/10.1002/rev3.3089>
- Sukerni, P. (2018). Upaya Meningkatkan Keterampilan Bertanya melalui Penerapan Pembelajaran berbasis Snowball Throwing. *Journal of Education Action Research*, 2(2), 134-141. <https://doi.org/10.23887/jear.v2i2.14439>
- Wilson, A. (2015). A guide to phenomenological research. *Nursing Standard (2014+)*, 29(34), 38-43. <https://doi.org/10.7748/ns.29.34.38.e8821>

اسامی انگلیسی

1. Kallick & Costa
2. Pirls
3. Tims
4. Nurlitasari
5. Hosnan
6. Bukit
7. Musingafi & Muranda
8. Engel
9. Alaimi
10. Prilanita
11. Kalsum
12. Hafizo
13. Rabert Fisher
14. Putri & Dafit
15. Dogan & Yucel-Toy
16. Delasari

17. Sukemi
18. Ruiz
19. Stokhof
20. Wilson
21. Smith
22. Guba & Lincoln